

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

Natura 2000-plan 2022-2027

Vadehavet

Natura 2000-område nr. 89

Habitatområde H78, H86, H90 og H239

Fuglebeskyttelsesområde F49, F51, F52, F53, F55, F57,
F60, F63, F65 og F67

Udgiver: Miljøstyrelsen

Redaktion: Miljøstyrelsen Syddjylland
Juni 2023

Forsidefoto:

Naturtyperne enårig strandengsvegetation og vadegræssamfund koloniserer mudder- og sandflader i Vadehavet.

Fotograf: Miljøstyrelsen Syddjylland

ISBN: 978-87-7564-537-4

Baggrundskort: © Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering.

Biodiversiteten i Danmarks største og mest værdifulde naturområder

Danmark rummer storslået natur.

Fra Skagens Gren og Skagerrak over Møns Klints hvide kridt til Paradisbakkerne på Bornholm. De tre ikoniske steder er nogle af de i alt 257 Natura 2000-områder. Det er steder på land og til havs, hvor der findes en helt særlig natur og biodiversitet.

Der er mange eksempler på sjældne arter og naturtyper, som er vigtige at beskytte. Der findes truede ynglefugle og sjældne planter i Danmark. Dem skal vi gøre en særlig indsats for at bevare.

De 257 områder er fordelt i hele Danmark og ejes og forvaltes af private lodsejere, fonde, kommuner og staten.

Hvert område har en plan.

Planerne for perioden 2022-27 har to nye elementer. I de store områder kommer nye målsætninger, der giver mulighed for vildere natur. Der peges også på steder, hvor udtag af kulstoffoldige lavbundsarealer udover at hjælpe klimaet kan bidrage til bedre natur f.eks. med levesteder for arter eller som buffer mellem sårbar natur og intensivt drevne landbrugsarealer.

Arbejdet med at sikre den eksisterende natur gennem naturpleje fortsætter, og der er en særlig indsats med at beskytte hjemhørende arter mod de invasive, ligesom der etableres forstyrrelsesfrie områder for fugle, havnatur og havpattedyr.

Danmark skal have mere og bedre natur, og det bidrager Natura 2000-planerne til sammen med de mange andre indsatser, som regeringen er i gang med.

Det er f.eks. Havplanens aftale om strengt beskyttede havområder, og den store Havnaturfond, der kan bidrage til øget viden og initiativer til genopretning. Etablering af naturnationalparker og urørt skov, og de netop offentliggjorte vandområdeplaner og forbedringen af vandmiljøet er også helt centrale for at sikre og forbedre naturen i områderne.

Natura 2000-områder rummer nogle af Europas og Danmarks største og mest værdifulde naturområder og repræsenterer en stor del af biodiversiteten. De danske Natura 2000-områder bidrager til det fælles EU-mål om 30 pct. beskyttet natur på land og til havs.

Miljøminister Magnus Heunicke

Indhold

1. Natura 2000-planlægning	5
1.1 Synergi med anden lovgivning	7
1.2 Natura 2000-planen er bindende for myndighederne	7
1.3 Naturlilstand og gunstig bevaringsstatus.....	8
2. Vadehavet.....	10
2.1 Områdebeskrivelse	11
2.2 Områdets udpegningsgrundlag	15
2.3 Tilstand og forekomst for områdets udpegede natur og levesteder.....	18
2.3.1 Terrestriske naturtypers arealfordeling og tilstand	19
2.3.2 Sønaturtypers tilstand og forekomst.....	26
2.3.3 Forekomst af vandløbsnatur.....	28
2.3.4 Forekomst af marine naturtyper	28
2.3.5 Tilstand af levesteder for ynglefugle.....	29
3. Målsætninger	39
3.1 Overordnede målsætninger for Natura 2000-området.....	40
3.2 Konkrete målsætninger for naturtyper og arter	41
3.3 Modstridende naturinteresser.....	42
4. Indsatsprogram.....	43
4.1 Generelle retningslinjer	45
4.2 Områdespecifikke retningslinjer	46
4.3 Relation til vandområdeplaner.....	47
5. Bilag 1. Oversigt over grupperinger.....	48

1. Natura 2000-planlægning

Danmark er ifølge [habitatdirektivet](#) forpligtet til at iværksætte de nødvendige foranstaltninger for at sikre eller genoprette en gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, som direktivet omfatter. Samtidig er Danmark forpligtet til, via gennemførelsen af [fuglebeskyttelsesdirektivet](#), at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at bidrage til at sikre den nationale bestand af fugle omfattet af direktivet.

Danmark har valgt at gøre dette bl.a. ved en systematisk og tilbagevendende planlægning i de enkelte Natura 2000-områder. Ud fra direktivforpligtelserne og den nationale naturovervågning fastlægges indsatsen i de enkelte områder for 6-årige planperioder (dog 12-årige for skovbevoksede, fredskovpligtige arealer). Med en sådan målrettet forvaltningsindsats i områderne bidrager Danmark til at sikre den europæiske natur og den biologiske mangfoldighed og dermed også til gennemførelsen af EU's biodiversitetsstrategi 2030 samt FN's Verdensmål.

Der er i alt udpeget 257 Natura 2000-områder i Danmark. Et Natura 2000-område kan indeholde ét eller flere fuglebeskyttelsesområder og/eller habitatområder. Der er udpeget 269 habitatområder og 124 fuglebeskyttelsesområder i Danmark. Fuglebeskyttelses- og habitatområder kan være sammenfaldende eller ligge i umiddelbar tilknytning til hinanden.

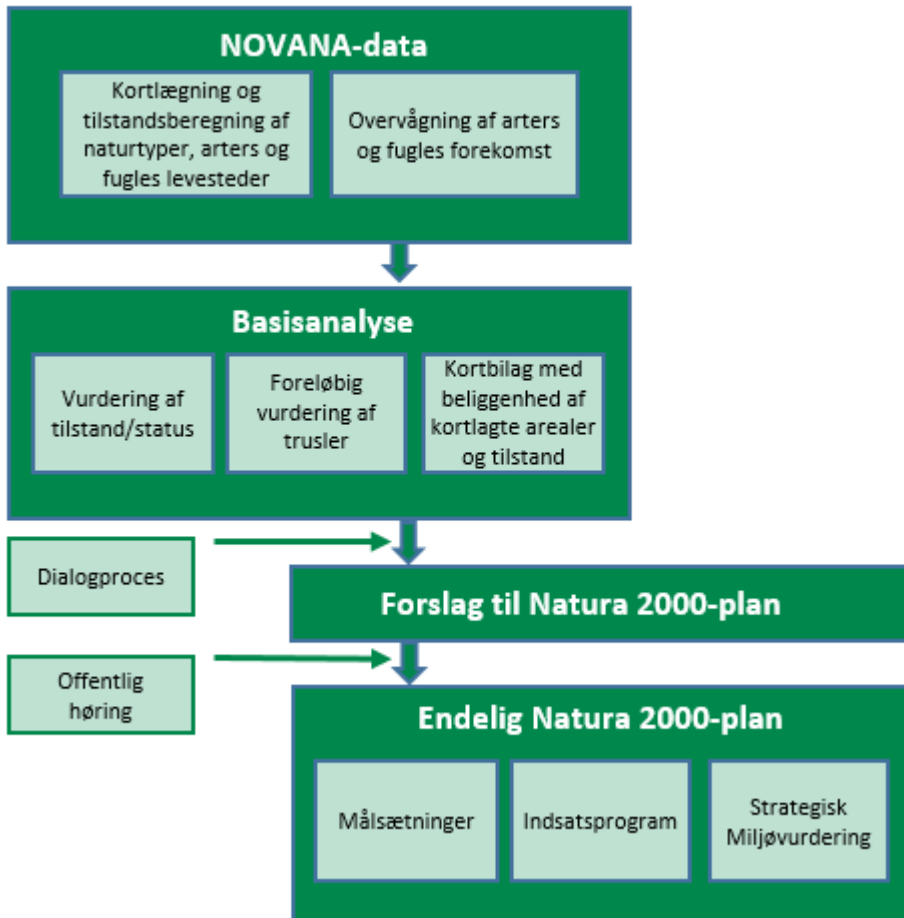
Der er i 2021 gennemført en høring med henblik på at nyudpege eller udvide seks marine fuglebeskyttelsesområder. Det drejer sig om områderne Flensborg Fjord og Nybøl Nor, Sejerø Bugt og Nekselø, Skagerrak, Nordvestlige Kattegat, Smålandsfarvandet og Rønne Banke. De nye/udvidede fuglebeskyttelsesområder inklusiv eventuelle konsekvensrettelser af eksisterende Natura 2000-områder vil indgå i fjerde planperiode (2028-2033).

Natura 2000-planlægningen sker efter reglerne i miljømålsloven og skovloven med tilhørende bekendtgørelser. En Natura 2000-plan bygger oven på en basisanalyse, der indeholder de faktuelle oplysninger og data om området. En Natura 2000-plan består af mål for naturtilstanden og et indsatsprogram. Natura 2000-planens målsætninger og indsatsprogram er væsentlige elementer i beskyttelsen af naturtyper, fugle og arter på områdets udpegningsgrundlag. Derudover angiver de hhv. det overordnede sigte for, hvordan området skal udvikle sig og krav til indsatsen i planperioden, der er nødvendig for at sikre den nationale prioritering.

Mål og indsatser relaterer til de naturtyper, arter og fugle, som det pågældende Natura 2000-område er udpeget for at beskytte. Både de overordnede og konkrete målsætninger er langsigtede mål, der gælder for flere planperioder, mens indsatsprogrammet er kortsigtet og revideres i hver planperiode. De langsigtede målsætninger er opdateret i denne plangeneration, bl.a. på baggrund af justeringen af Natura 2000-områderne geografiske afgrænsning (gennemført i 2017-19) samt opdatering af Natura 2000-områdernes udpegningsgrundlag (jf. nedenstående). De konkrete målsætninger er ligeledes opdateret for at give mulighed for en mere dynamisk forvaltning. Således bygger de konkrete målsætninger på grupperinger af naturtyper, habitatarter og fugle.

Natura 2000-planen gælder for de arter og naturtyper, der har begrundet udpegningen af det enkelte område, men det bidrager også til at sikre andre arter og naturtyper i området gennem en generel sikring og forbedring af områdets naturværdier.

Tilblivelse af Natura 2000-planen

Processen for tilblivelsen af en Natura 2000-plan.

Denne plan er tredje generation af Natura 2000-planer (2022-27), der også dækker de fredskovspligtige arealer. For de fredskovspligtige arealer dækket af skovloven afløser den Natura 2000-planen 2010-15, som for de fredskovspligtige arealer har været gældende frem til 2021. For alle andre arealer, arter og fugle dækket af miljøbeskyttelsesloven afløser den Natura 2000-planen 2016-21.

På baggrund af overvågningsdata har Miljøstyrelsen i 2019 gennemført en høring i forhold til justering af udpegningsgrundlaget for de enkelte Natura 2000-områder. Høringsnotatet fremlægges samtidig med igangsættelsen af høringen af Natura 2000-planerne 2022-27. Natura 2000-planerne er udarbejdet på baggrund af et bruttoudpegningsgrundlag, der omfatter udpegningsgrundlaget fra planerne for 2016-21 plus nye arter og naturtyper, der er registreret i områderne, og som falder inden for de opstillede kriterier for opdatering af udpegningsgrundlaget.

Der er ikke gennemført vurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte planer, idet planer, som direkte er forbundet med eller nødvendige for Natura 2000-områdets forvaltning, ikke er omfattet af kravet om screening og evt. konsekvensvurdering. Desuden er der ikke i planen taget stilling til forvaltningsindsatsens lokalisering eller valgte forvaltningsmetoder.

Der er udarbejdet en miljørapport for hver enkelt natura 2000-plan efter reglerne i lovbekendtgørelse 1976 af 27. oktober 2021 om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter. Samtidig med høringen af Natura 2000-planerne sendes miljørapporterne også i høring.

1.1 Synergi med anden lovgivning

Natura 2000-planen har fokus på arealbaserede indsatser. Indsats til bedring af vandkvaliteten i overflade- og grundvand gennemføres som led i vandplanlægningen, ligesom reduktion af kvælstofdeposition sker gennem husdyrgodkendelsesloven og generelle tiltag til at mindske luftforureningen. Derudover målsættes miljøtilstanden i havets økosystemer via Havstrategiplanen (II).

Vandområdeplanerne, som udarbejdes med baggrund i EU's vandrammedirektiv, er hovedinstrumentet til at sikre og forbedre tilstanden i de akvatiske naturtyper i Natura 2000-områderne. Vandområdeplanernes formål er at forbedre vandmiljøet i retning af god økologisk og kemisk tilstand (fx reduktion af kvælstofbelastning og fjernelse af spærringer), hvilket samtidig tilvejebringer grundlæggende forbedringer af vandkvaliteten til gavn for naturtyper, fugle og arter i Natura 2000-området.

Deposition af luftbårne kvælstofforbindelser, herunder ammoniak, kan være en udfordring for mange naturligt næringsfattige naturtyper. Emission fra landbrug reguleres via husdyrgodkendelsesloven, som fastlægger den maksimale tilladte ammoniakdeposition fra lokale husdyrbrug til sårbare naturtyper for at mindske væsentlige miljøpåvirkninger.

Gennemførelse af EU's havstrategidirektiv skal sørge for, at der opnås eller opretholdes god miljøtilstand i havets økosystemer, samtidig med at der kan ske en bæredygtig udnyttelse af havets ressourcer. Indsatserne i indsatsprogrammet til Havstrategi II vil også bidrage til opfyldelse af målsætningerne i de marine Natura 2000-områder.

1.2 Natura 2000-planen er bindende for myndighederne

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne. Alle myndigheder skal i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt lægge Natura 2000-planen til grund. Offentlige lodsejere er bundet af planens langsigtede målsætninger og kan vælge at gennemføre disse direkte i egne drifts- og plejeplaner. På områder, hvor staten er myndighed f.eks. fiskeriloven og vildtforvaltningsloven, kan der følges op med nationale strategier.

Det er kommunerne, der er ansvarlig myndighed for de privatejede Natura 2000-arealer, dog er Miljøstyrelsen ansvarlig myndighed for de privatejede skovbevoksede, fredskovspligtige arealer. Ansvarlige myndigheder skal udarbejde bindende handleplaner for gennemførelse af Natura 2000-planen 2022-27 med fokus på forventede forvaltningsindsatser og initiativer, fordeling af indsatser mellem ansvarlige myndigheder og tidsfølgen for gennemførelsen af indsatserne.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning. Når indsatserne iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal indsatserne have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v., evt. på grundlag af konsekvensvurderinger. I det omfang indsatsen entydigt kan defineres som nødvendig for Natura 2000-områdets forvaltning, er en konsekvensvurdering efter habitatdirektivet ikke påkrævet, men der kan være andre hensyn efter lovgivningen, der spiller ind.

Der er i Natura 2000-planen taget stilling til afvejning mellem modsatrettede naturinteresser i de tilfælde, hvor sådanne allerede på nuværende tidspunkt i planlægningen kan forudses, og hvor en sådan afvejning er forbundet med eller nødvendig for forvaltningen af området. Eventuelle konkrete konsekvenser af denne afvejning vil blive afklaret i forbindelse med gennemførelsen af planen og valg af virkemidler.

Natura 2000-planens målsætninger er bindende og skal anvendes ved væsentligheds- og konsekvensvurdering i forbindelse med myndighedsudøvelse, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 1595 af 6. december 2018 om udpegnings og administration af internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter og tilsvarende regler om væsentligheds- og konsekvensvurdering i andre ministeriers lovgivning.

Indsatsprogrammets retningslinjer er ligeledes bindende og danner sammen med målsætningerne for naturen i området grundlaget for handleplanen samt eventuel anden prioritering af forvaltningsindsatsen i området.

1.3 Naturtilstand og gunstig bevaringsstatus

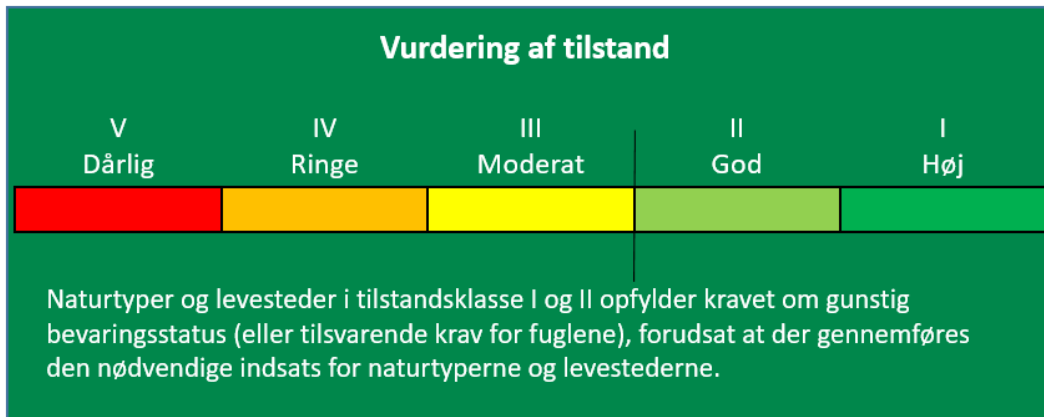
Danmark har en forpligtelse til at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, der begrundes udpegnings af de enkelte Natura 2000-områder. Bevaringsstatus er en vurdering af, hvordan naturtypens eller artens tilstand vil være i fremtiden, såfremt der ikke sker ændringer i udnyttelsen, de negative påvirkninger eller forvaltningen i forhold til i dag. Der er således tale om en slags prognose for naturtypernes og arternes udviklingsretning.

Danmark er ligeledes forpligtet til, via gennemførelsen af Fuglebeskyttelsesdirektivet, at træffe egnede foranstaltninger med henblik på at bidrage til at sikre den nationale bestand af fugle omfattet af direktivet. Ligesom for habitatnaturtyper og -arter laves en vurdering for fuglene med fokus på bl.a. bestandsudvikling.

Til brug for Natura 2000-planlægningen er der for en række naturtyper samt nogle arter og fugle udviklet et naturtilstandssystem, der på baggrund af bl.a. artsammensætning og umiddelbart synlige, forvaltningsbare strukturparametre, som f.eks. tilgroning, udtørring og forstyrrelser, angiver den aktuelle tilstand for naturtypen eller artens/fuglens levested, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 653 af 19. maj 2020 om klassificering og fastsættelse af mål for naturtilstanden i internationale naturbeskyttelsesområder. Tilstanden opgøres på en skala fra I-V, hvor naturtyper eller levesteder i tilstandsklasse I og II med en vedvarende nødvendig drift og evt. sikring mod forstyrrelse svarer til gunstig bevaringsstatus eller tilsvarende for fuglernes vedkommende. For naturtyper eller arters/fugles levesteder i tilstandsklasse III-V skal der typisk gennemføres en indledende forvaltningsindsats eller regulering, før en vedvarende drift vil være tilstrækkeligt til at sikre arealet eller levestedet på sigt.

For de fugle, arter og naturtyper, hvor der ikke findes et tilstandsvurderingssystem, skal der i basisanalysen vurderes om givne naturtype eller art/fugls levested er stabile, i fremgang eller i tilbagegang eller ukendt, jf. Miljøministeriets bekendtgørelse nr. 653 af 19. maj 2020 om klassificering og fastsættelse af mål for naturtilstanden i internationale naturbeskyttelsesområder.

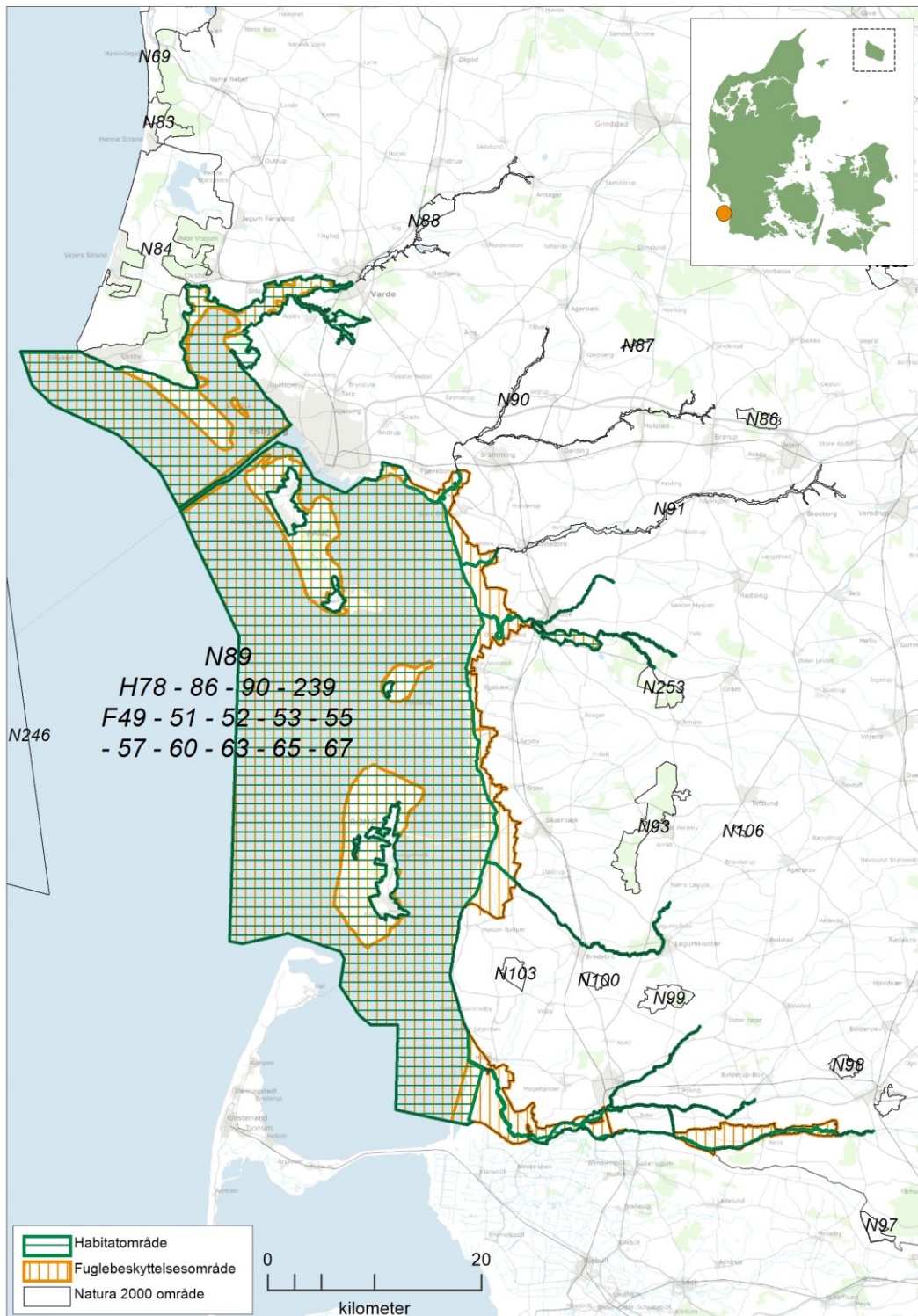

Tilstandsklasser for naturtyper.

Udvalgte forvaltningsbare parametre i tilstandssystemet gennemgås i basisanalyserne, og det kan heraf ses hvilke tiltag, der kan iværksættes for at sikre eller genoprette naturtyperne eller arterne/fuglenes levesteder.

2. Vadehavet

Kortet viser afgrænsningen af Natura 2000-område N89. Natura 2000-området består af habitatområderne H78, H86, H90, H239 (vandret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområderne F49, F51, F52, F53, F55, F56, F60, F63, F65, F67 (lodret orange skravering).

2.1 Områdebeskrivelse

Natura 2000-område nr. 89, Vadehavet har et samlet areal på 149.869 ha, hvoraf de 112.678 ha er hav og 326 ha er vandflade i søerne. Området er afgrænset som vist på kortet og ligger i Varde, Esbjerg, Fanø, Tønder og Aabenraa Kommuner. Natura 2000-området ligger delvist inden for hhv. vandområdedistrikt Jylland og Fyn og internationalt vandområdedistrikt, og det ligger desuden i Havstrategidirektivets marin-atlantiske region. Staten ejer ca. 25.000 ha i Natura 2000-området bl.a. store arealer i Tøndermarsken samt på Fanø, Rømø, Skallingen og Langli samt forland i Vadehavet. Godt 1.750 ha er kommunalt ejet inklusiv nye Natura 2000 arealer ved Marbæk og større arealer på Fanø, resten er privatejet.

Natura 2000-området er udpeget som 4 habitatområder og 10 fuglebeskyttelsesområder:

Habitatområder i N89		
H78	Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde	Esbjerg, Fanø, Tønder, Varde, Vejen og Haderslev Kommune
H86	Brede Å	Tønder Kommune
H90	Vidå med tilløb, Rudbøl sø og Magisterkogen	Aabenraa og Tønder kommune
H239	Alslev Ådal	Esbjerg og Varde Kommune
Fuglebeskyttelsesområder i N89		
F49	Engarealer ved Ho Bugt	Esbjerg og Varde Kommune
F51	Ribe Holme og enge med Kongeåens udløb	Esbjerg Kommune
F52	Mandø	Esbjerg Kommune
F53	Fanø	Fanø Kommune
F55	Skallingen og Langli	Varde Kommune
F57	Vadehavet	Esbjerg, Fanø, Tønder og Varde Kommune
F60	Vidåen, Tøndermarsken og Saltvandssøen	Tønder Kommune
F63	Sønder Ådal	Aabenraa og Tønder Kommune
F65	Rømø	Tønder Kommune
F67	Ballum Enge, Husum Enge og Kamper Strandenge	Tønder Kommune

Denne Natura 2000-plan omhandler alle fuglebeskyttelses- og habitatområder i Natura 2000-område nr. 89. For at lette overblikket og sikre fokus i de enkelte delområder, behandles hvert fuglebeskyttelsesområde selvstændigt i kapitel 5 "Områdets fuglearter". Habitatnaturtyper og arter behandles samlet for de fire habitatområder i basisanalysens kapitel 3 "Områdets naturtyper" og kapitel 4 "Områdets habitatarter".

Natura 2000-området omfatter ud over selve Vadehavet også inddigede marskområder fra Tjæreborg i nord til grænsen i syd, de nederste dele af de større å-systemer med udløb i Vadehavet (Varde Å, Sneum Å, Kongeå og Ribe Å) samt de udpegede habitatområder ved Brede Å og Vidå og Alslev Ådal. Desuden indgår Varde Ådal, Marbæk-området og strandengsområder langs fastlandskysten, klit-, strand- og marsklandskeer på Skallingen og på øerne Rømø, Mandø, Fanø og Langli, samt tilstødende havområder.

Vadehavet er et næringsrigt og lavvandet vådområde på overgangen mellem hav og land, og de tidevandspåvirkede økosystemer i Natura 2000-området rummer en mangfoldighed af naturtyper fra de marine vadeblader og sandbanker over flodmundinger, kystlaguner og vandløb til strandenge, klitter og heder på land. Med dets store tidevandsforskelle, meget store biologiske produktion og

særlige naturtyper er Vadehavet et af de vigtigste vådområder for vandfugle, der benytter den østatlantiske trækrute og har endvidere betydning som levested for havpattedyr som sæler og marsvin, laksefisken snæbel og flere arter af lampretter.

Naturtypen strandeng er den mest udbredte terrestriske naturtype i Vadehavet. Strandenge med saltpander og loer er levested for ynglefugle som almindelig ryle. Foto: Miljøstyrelsen Sydjylland.

Vadehavet, fra Blåvandshuk i Danmark til Den Helder i Holland, rummer verdens største sammenhængende tidevandsflader og er med dets biologiske rigdom og særlige dynamik et unikt naturområde, der på globalt plan nyder stor bevågenhed. Dette har bl.a. medført, at de tre Vadehavslande Danmark, Tyskland og Holland siden 1978 har haft et regeringssamarbejde om beskyttelsen af Vadehavet, hvor områdets økologiske sammenhæng og helhed er udgangspunktet for den fælles forvaltningspolitik for området. Dette er bl.a. udtrykt i den fælles Vadehavsplan fra 2010 og en fælles ministerdeklaration i 2018. I 2014 blev også den danske del af Vadehavet optaget på UNESCO's liste over verdensarv. Vadehavet er på verdensplan et af de sidste store sammenhængende tidevandspåvirkede økosystemer, hvor naturlige processer fungerer stort set uforstyrret.

Natura 2000-området er et af Europas vigtigste vandfugleområder og er specielt udpeget for at beskytte fuglene i de ti fuglebeskyttelsesområder. Med sin placering midt mellem de arktiske ynglepladser og vestafrikanske overvintringsområder, har Vadehavet en helt central placering for alle trækfuglene på udpegningsgrundlaget, idet hovedparten af arterne bruger Vadehavet som spisekammer, inden de fortsætter deres træk mod enten syd eller nord. Nogle af trækfuglene overvintrer i området og her nyder især gæssene godt af at kunne overnatte forstyrrelsesfrit i Vadehavet og fouragere indlands om dagen. De mange trækfugle gør, at vandrefalk og havørn er talrige i området. Havområderne vest for Rømø, Fanø og Skallingen er vigtige fældnings- og overvintringsområder for havdykænder, bl.a. sortand og edderfugl. De brede sandstrande, på især Fanø og Rømø, udgør vigtige ynglelokaliteter for terner og de udgør samtidigt de vigtigste yngleområder for hvidbrystet præstekrave i Danmark. Klæggravene langs digerne udgør også vigtige yngleområder for mange fugle, og Sneum Engsø er lokalitet for Danmarks største bestand af sorthovedet måge, der yngler sammen med hættemågerne på øerne i engsøen. Digegravene langs diget og de udstrakte rørskove i fuglebeskyttelsesområderne udgør vigtige lokaliteter for rørdrum, plettet rørvagtel, rørhøg og landets største bestand af blåhals. Strandengene udgør vigtige ynglelokaliteter for fåtallige arter som brushane, almindelige ryle og stor kobbersneppe.

Vidåen og Magisterkogen udgør Danmarks vigtigste lokalitet for sortterne. Klitplantagerne på Rømø og Fanø er vigtige lokaliteter for natravn. Marsken udgør kerneområdet for den danske bestand af hedeheg, og om vinteren blå kærheg. Langli er hjemsted for Vadehavets eneste koloni af ynglende skestørke og husede tidligere en af landets største kolonier af splitterne.

Natura 2000-området har 10 fuglearter, som kun optræder på udpegningsgrundlaget som trækfugl i få fuglebeskyttelsesområder, heraf disse 8 udelukkende i Natura 2000-område nr. 89 Vadehavet; gråand, rødben, splitterne, dværgmåge, storspove, sortklire, strandhjejle og strandskade.

De ni ynglefuglearter hvidbrystet præstekrave, mosehornugle, sandterne, sorthovedet måge, engsnarre, skestørk, sortterne, splitterne og stor kobbersnepe optræder kun på udpegningsgrundlaget som ynglefugl i få fuglebeskyttelsesområder, hvor sandterne og hvidbrystet præstekrave udelukkende optræder i Natura 2000-område nr. 89 Vadehavet.

Af samme grunde indeholder området alle de kortlagte levesteder for sandterne og hvidbrystet præstekrave i de danske fuglebeskyttelsesområder. Derudover findes mere end 70% af de kortlagte levesteder for sorthovedet måge, mere end 30 % af de kortlagte levesteder for dværgterne, mere end 25 % af alle de kortlagte levesteder for sortterne og fjordterne, mere end 15% af de kortlagte levesteder for havterne og klyde samt mere end 5% af de kortlagte levesteder for almindelig ryle og splitterne.

Dette Natura 2000-område er også specielt udpeget for at beskytte en række naturtyper. Naturen i Vadehavet er meget dynamisk og tidevand, stormfloder og sandfygning medfører vekslen mellem nedbrydning og tilvækst af klitter og marsk. Eksempelvis vokser Rømø mod vest og nedbrydes mod øst. Natura 2000-området er domineret af de marine habitattyper sandbanker og mudder- og sandflader, der blottes ved ebbe, som tilsammen udgør over 80.000 ha. De store saltpåvirkede arealer med vadegræssamfund, énårig strandengsvegetation og egentlige strandenge langs de mere beskyttede kyster udgør knap 8.000 ha. De udbredte klitsamfund på Skallingen og øerne i Vadehavet udgør knap 4.000 ha i habitatområde nr. 78 Vadehavet. De øvrige naturtyper er ikke nær så udbredte i Natura 2000-området, der er således under 200 ha ferske vådbundnaturtyper og omkring 300 ha heder og indlandsklitter, de sidste typer primært i habitatområde nr. 239 Alslev Ådal og det nye område på bakkeøen ved Marbæk i habitatområde nr. 78 Vadehavet.

I områdets åer findes store og vigtige vandløb af typen vandløb med vandplanter. Habitatområde nr. 86 Brede Å omfatter kun selve vandløbet og er udpeget for at beskytte Brede Å og arter tilknyttet vandløbet. Habitatområde nr. 90 Vidå med tilløb, Rudbøl sø og Magisterkogen er udpeget for at beskytte vandløbene Vidå, Grønå, Sønderå, en strækning af Arnå, Rudbøl Sø og tilknyttede arter. I habitatområde nr. 78 indgår strækninger af Ribe Å, Tved Å, Kongeå vest for Vilslev, Sneum Å syd for Darumvej, og Varde Å, vest for Varde, hvor den ureguleret løber ude i Ho Bugt. I habitatområde nr. 239 indgår Alslev Å med tilløb.

Den marine naturtype flodmunding og de to terrestriske naturtyper vadegræssamfund og skovklit er sjældne og optræder kun på udpegningsgrundlaget i mindre end tre områder inden for den marin-atlantiske region og den atlantiske biogeografiske region i Danmark, heraf er vadegræssamfund særegen for Natura 2000-område nr. 89 Vadehavet.

Natura 2000-området rummer i habitatområde nr. 78 Vadehavet, over 5% af det samlede areal i den atlantiske biogeografiske region i Danmark af følgende 13 terrestriske habitatnaturtyper: Enårig strandengsvegetation, vadegræssamfund, strandeng, forklit, hvid klit, grå/grøn klit, klithede, grårisklit, skovklit, klitlavning, græs-indlandsklit, vandløb med vandplanter samt tidvis våd eng. Endelig er området specielt udpeget for at beskytte en række arter, som er tilknyttet Vadehavet og de tilstødende åer. Det gælder også de marine pattedyr marsvin, gråsæl, som har en af sine fem

danske ynglelokaliteter i Vadehavet og spættet sæl, som har en stor bestand, der udnytter områdets mange hvile- og ynglepladser. Laksefisken Snæbel findes kun i den danske del af Vadehavet og er knyttet til flere af åerne i området. I vandløbssystemerne lever desuden laks, bæklampret, flodlampret, havlampret, laks og odder. Varde Å er et af de fem vandløbssystemer, hvor grøn kølleguldsmed lever i Danmark.

Dyndsmerling er sjælden og optræder kun på udpegningsgrundlaget i to områder inden for den atlantiske biogeografiske region i Danmark.

I Natura-2000 område nr. 89 Vadehavet er store områder fredet bl.a. på Skallingen, Fanø, Rømø, ved Marbæk, i Ribe Holme og Alslev Ådal, samt Margrethekog og Saltvandssøen. Delområder er underlagt særlige bestemmelser bl.a. Tøndermarskloven, og den overordnede beskyttelse af vandarealerne og dele af strandengs- og klitrealerne er også varetaget gennem bestemmelserne i Bekendtgørelse om fredning og vildtreservat i Vadehavet, Vadehavs bekendtgørelsen. Desuden eksisterer som nævnt et dansk, tysk, hollandsk regeringssamarbejde omkring beskyttelsen af Vadehavet. Den danske del af vadehavsområdet indgår i Danmarks største nationalpark, Nationalpark Vadehavet fra 2010.

2.2 Områdets udpegningsgrundlag

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 78		
Naturtyper:	Sandbanke (1110)	Flodmunding (1130)
	Vadeflade (1140)	Lagune* (1150)
	Bugt (1160)	Rev (1170)
	Strandvold med flerårige planter (1220)	Kystklint/klippe (1230)
	Enårig strandengsvegetation (1310)	Vadegræssamfund (1320)
	Strandeng (1330)	Forklit (2110)
	Hvid klit (2120)	Grå/grøn klit* (2130)
	Klithede* (2140)	Havtomklit (2160)
	Grårisklit (2170)	Skovklit (2180)
	Klitlavning (2190)	Visse-indlandsklit (2310)
	Græs-indlandsklit (2330)	Søbred med småurter (3130)
	Kransnålsø (3140)	Næringsrig sø (3150)
	Brunvandet sø (3160)	Vandløb (3260)
	Våd hede (4010)	Tør hede (4030)
	Kalkoverdrev* (6210)	Surt overdrev* (6230)
	Tidvis våd eng (6410)	Urtebræmme (6430)
	Hængesæk (7140)	Tørvelavning (7150)
	Rigkær (7230)	Bøg på mor (9110)
	Stilkekekrat (9190)	Skovbevokset tørvemose* (91D0)
	Elle- og askeskov* (91E0)	
Arter:	Grøn kølleguldsmed (1037)	Bæklampret (1096)
	Flodlampret (1099)	Havlampret (1095)
	Laks (1106)	Snæbel* (1113)
	Stavsild (1103)	Odder (1355)
	Gråsæl (1364)	Spættet sæl (1365)
	Marsvin (1351)	

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 86		
Naturtyper:	Vandløb (3260)	
Arter:	Bæklampret (1096)	Flodlampret (1099)
	Snæbel* (1113)	Odder (1355)

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 90		
Naturtyper:	Næringsrig sø (3150)	Vandløb (3260)
	Rigkær (7230)	
Arter:	Bæklampret (1096)	Flodlampret (1099)
	Havlampret (1095)	Snæbel* (1113)
	Dyndsmerling (1145)	Odder (1355)

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 239		
Naturtyper:	Visse-indlandsklit (2310)	Revling-indlandsklit (2320)
	Søbred med småurter (3130)	Næringsrig sø (3150)
	Brunvandet sø (3160)	Vandløb (3260)
	Våd hede (4010)	Tør hede (4030)
	Surt overdrev* (6230)	Tidvis våd eng (6410)
	Urtebræmme (6430)	Hængesæk (7140)

	Kildevæld* (7220)	Rigkær (7230)
	Elle- og askeskov* (91E0)	
Arter:	Bæklampret (1096)	Flodlampret (1099)
	Havlampret (1095)	Laks (1106)
	Snæbel* (1113)	Odder (1355)

Naturtyper og arter, der udgør det gældende udpegningsgrundlag for Natura 2000-området. Tal i parentes henviser til de talkoder, som benyttes for naturtyper og arter fra habitatdirektivets bilag 1 og 2. * angiver, at der er tale om en prioriteret naturtype. Udpegningsgrundlag for habitatområder er blevet revideret som beskrevet i basisanalysen.

Udpegningsgrundlaget er gennemgået i 2018-22. Kalkoverdrev (6210) er ikke tilstede i habitatområde 78. Den nævnte naturtype gennemgås derfor ikke yderligere.

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 49		
Fugle:	Spidsand (T)	Hedehøg (Y)
	Engsnarre (Y)	Klyde (T)
	Blåhals (Y)	

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 51		
Fugle:	Rørdrum (Y)	Hvid stork (Y)
	Skestork (T)	Pibesvane (T)
	Blisgås (T)	Kortnæbbet gås (T)
	Bramgås (T)	Rørhøg (Y)
	Hedehøg (Y)	Engsnarre (Y)
	Plettet rørvagtel (Y)	Klyde (Y)
	Hjejle (T)	Pomeransfugl (T)
	Brushane (Y)	Sorthovedet måge (Y)
	Fjordterne (Y)	Mosehornugle (Y)
	Blåhals (Y)	

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 52		
Fugle:	Rørdrum (Y)	Bramgås (T)
	Mørkbuget knortegås (T)	Rørhøg (Y)
	Vandrefalk (T)	Klyde (Y)
	Brushane (Y)	Stor kobbersnepe (Y)
	Sandterne (Y)	Fjordterne (Y)
	Havterne (Y)	Mosehornugle (Y)
	Blåhals (Y)	

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 53		
Fugle:	Rørdrum (Y)	Lysbuget knortegås (T)
	Rørhøg (Y)	Vandrefalk (T)
	Klyde (Y)	Strandskade (T)
	Hvidbrystet præstekrave (Y)	Strandhjejle (T)
	Islandsk ryle (T)	Sandløber (T)
	Almindelig ryle (TY)	Dværgterne (Y)
	Splitterne (T)	Sandterne (Y)
	Havterne (Y)	Natravn (Y)
	Blåhals (Y)	

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 55

Fugle:	Skestork (Y)	Kortnæbbet gås (T)
	Mørkbuget knortegås (T)	Spidsand (T)
	Pibeand (T)	Strandskade (T)
	Sorthovedet måge (Y)	Dværgterne (Y)
	Splitterne (TY)	Sandterne (Y)
	Fjordterne (Y)	Havterne (Y)
	Mosehornugle (Y)	

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 57

Fugle:	Pibesvane (T)	Sangsvane (T)
	Grågås (T)	Blisgås (T)
	Kortnæbbet gås (T)	Bramgås (T)
	Mørkbuget knortegås (T)	Lysbuget knortegås (T)
	Gravand (T)	Gråand (T)
	Spidsand (T)	Skeand (T)
	Pibeand (T)	Krikand (T)
	Edderfugl (T)	Sortand (T)
	Havørn (T)	Blå kærhøg (T)
	Vandrefalk (T)	Klyde (TY)
	Strandskade (T)	Hvidbrystet præstekrave (TY)
	Hjejle (T)	Strandhjejle (T)
	Islandsk ryle (T)	Sandløber (T)
	Almindelig ryle (T)	Rødben (T)
	Sortklire (T)	Hvidklire (T)
	Lille Kobbersneppe (T)	Stor regnspeve (T)
	Storspeve (T)	Dværgmåge (T)
	Dværgterne (Y)	Splitterne (TY)
	Sandterne (Y)	Fjordterne (Y)
	Havterne (Y)	Mosehornugle (Y)
	Blåhals (Y)	

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 60

Fugle:	Rørdrum (Y)	Hvid stork (Y)
	Pibesvane (T)	Sangsvane (T)
	Grågås (T)	Blisgås (T)
	Kortnæbbet gås (T)	Bramgås (T)
	Gravand (T)	Knarand (T)
	Spidsand (T)	Skeand (T)
	Pibeand (T)	Krikand (T)
	Havørn (T)	Rørhøg (Y)
	Hedehøg (Y)	Engsnarre (Y)
	Plettet rørvagtel (Y)	Klyde (TY)
	Hvidbrystet præstekrave (TY)	Hjejle (T)
	Strandhjejle (T)	Islandsk ryle (T)
	Almindelig ryle (T)	Brushane (Y)
	Rødben (T)	Sortklire (T)
	Hvidklire (T)	Stor kobbersneppe (Y)
	Lille Kobbersneppe (T)	Storspeve (T)
	Fjordterne (Y)	Sortterne (Y)
	Mosehornugle (Y)	Blåhals (Y)

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 63		
Fugle:	Rørdrum (Y)	Rørhøg (Y)
	Hedehøg (Y)	Engsnarre (Y)
	Sortterne (Y)	Mosehornugle (Y)
	Rødrygget tornskade (Y)	

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 65		
Fugle:	Rørdrum (Y)	Mørkbuget knortegås (T)
	Gravand (T)	Rørhøg (Y)
	Hedehøg (Y)	Plettet rørvagtel (Y)
	Klyde (Y)	Hvidbrystet præstekrave (Y)
	Hjejle (T)	Islandsk ryle (T)
	Sandløber (T)	Almindelig ryle (TY)
	Brushane (Y)	Lille Kobbersneppe (T)
	Dværgterne (Y)	Splitterne (Y)
	Sandterne (Y)	Fjordterne (Y)
	Havterne (Y)	Mosehornugle (Y)
	Natravn (Y)	Blåhals (Y)

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. 67		
Fugle:	Rørdrum (Y)	Sangsvane (T)
	Blisgås (T)	Kortnæbbet gås (T)
	Bramgås (T)	Rørhøg (Y)
	Hedehøg (Y)	Engsnarre (Y)
	Hjejle (T)	Brushane (Y)
	Fjordterne (Y)	Mosehornugle (Y)
	Blåhals (Y)	

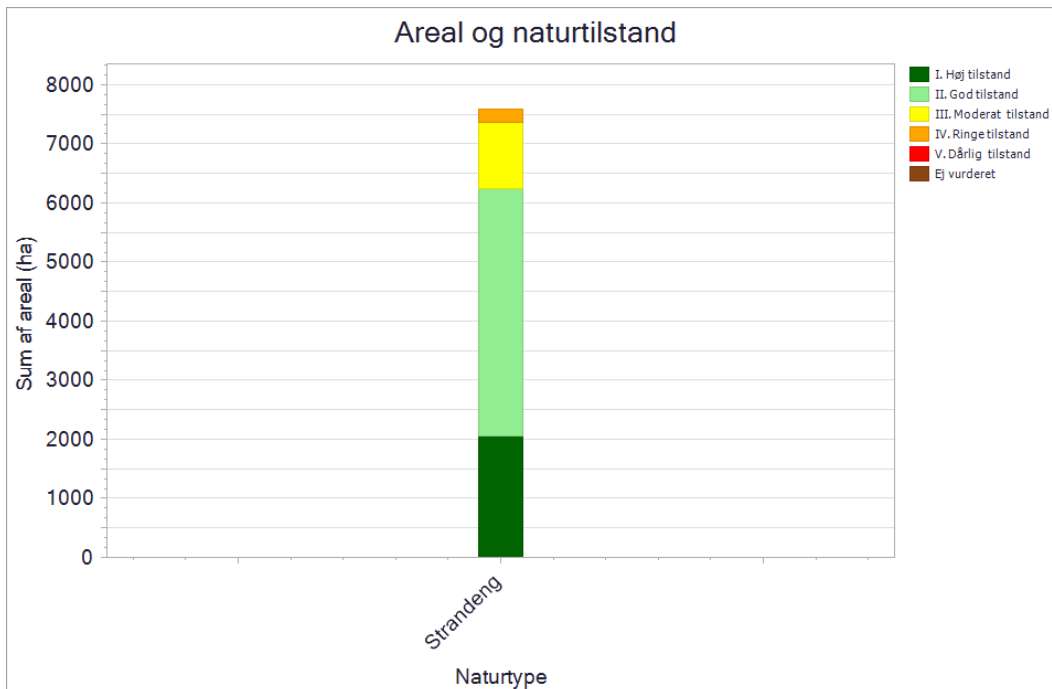
Fugle, der udgør det gældende udpegningsgrundlag for Natura 2000-området. I parenteserne står "T" for trækfugl og "Y" for ynglefugl. Udpegningsgrundlag for fuglebeskyttelsesområder er blevet revideret som beskrevet i basisanalysen.

Udpegningsgrundlaget er gennemgået i 2018-22. Hvid stork er ikke tilstede i fuglebeskyttelsesområde 51. Sandterne, splitterne og hvidbrystet præstekrave er ikke tilstede i fuglebeskyttelsesområde 57. Hvid stork, mosehornugle og hvidbrystet præstekrave er ikke tilstede i fuglebeskyttelsesområde 60. Rørdrum og mosehornugle er ikke tilstede i fuglebeskyttelsesområde 63. Sandterne, mosehornugle og splitterne er ikke tilstede i fuglebeskyttelsesområde 65. Engsnarre, mosehornugle og brushane er ikke tilstede i fuglebeskyttelsesområde 67. For trækfuglene er følgende fugle ikke tilstede i national eller international væsentlig forekomst: Vandrefalk i fuglebeskyttelsesområde 52. Pibeand i fuglebeskyttelsesområde 55. Sangsvane i fuglebeskyttelsesområde 67. De nævnte fugle gennemgås derfor ikke yderligere.

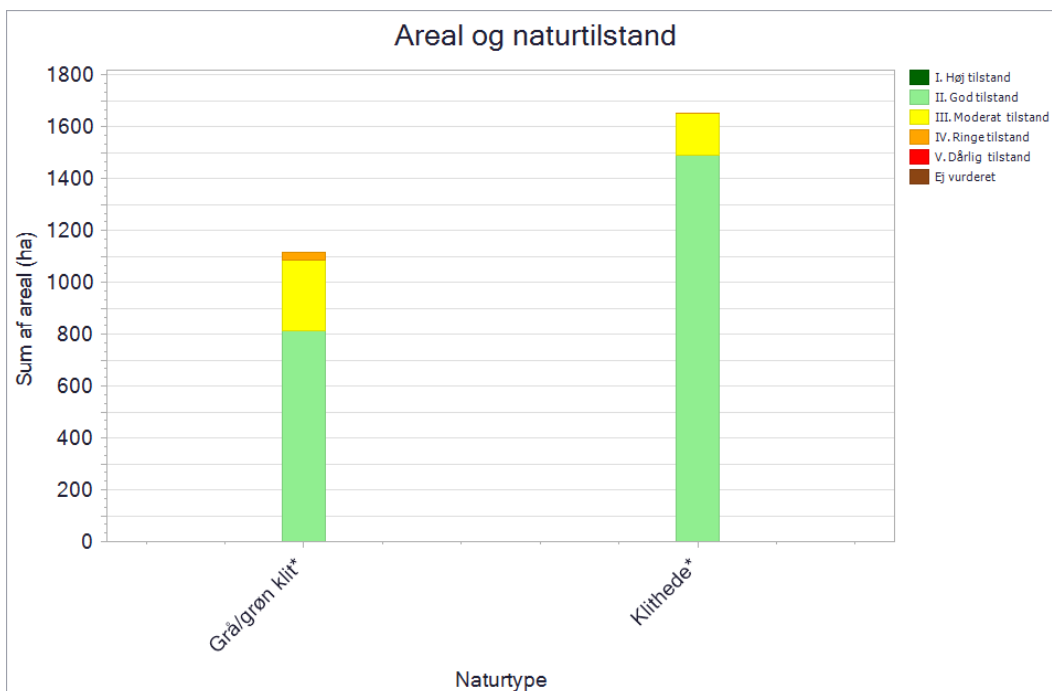
2.3 Tilstand og forekomst for områdets udpegede natur og levesteder

For Natura 2000-områder med habitatnatur eller levestedskortlagte arter og fugle på udpegningsgrundlaget, er arealet af habitatnatur samt antallet af småsøer og levesteder, kortlagt i tredje kortlægningsperiode, vist nedenfor. For de naturtyper og levesteder for arter og fugle, hvor der er udviklet et tilstandsvurderingssystem, er den beregnede tilstand ligeledes angivet. For arter og fugle uden tilstandsvurderingssystem henvises til basisanalysen og [MiljøGIS](#). Se desuden basisanalysen for beskrivelse af metoder og en mere detaljeret omtale af naturens tilstand i området.

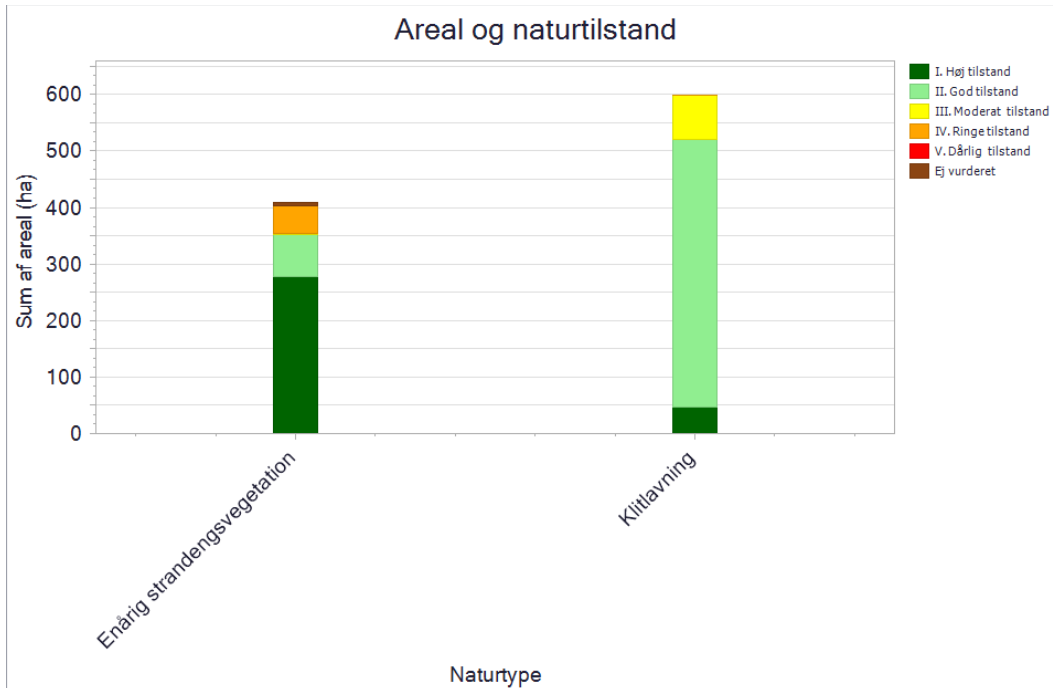
2.3.1 Terrestriske naturtypers arealfordeling og tilstand

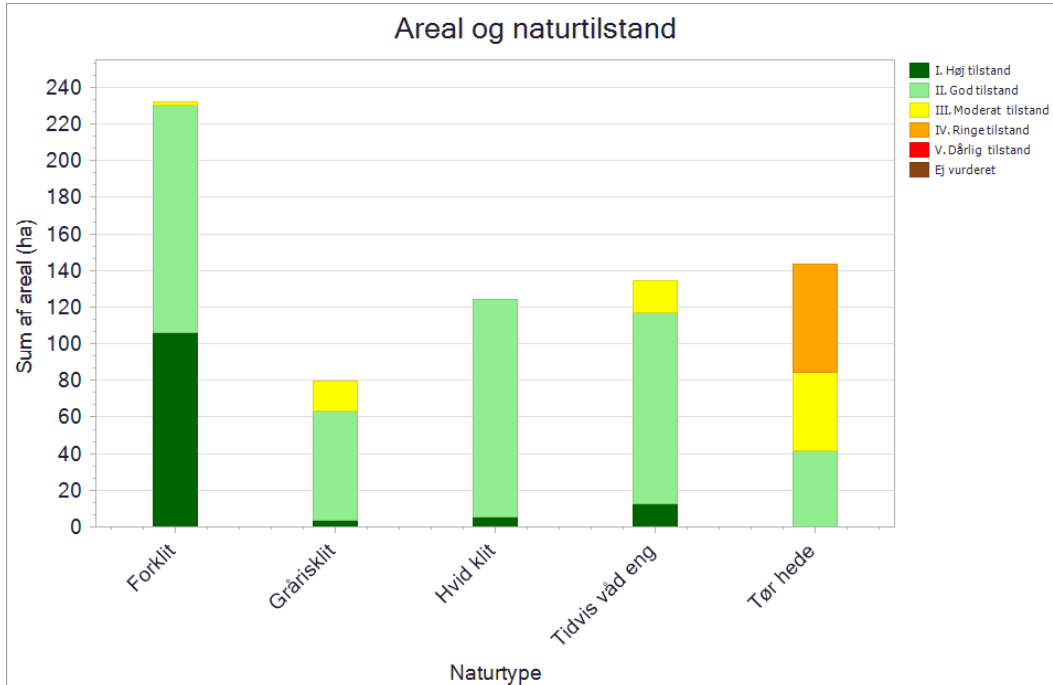
De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

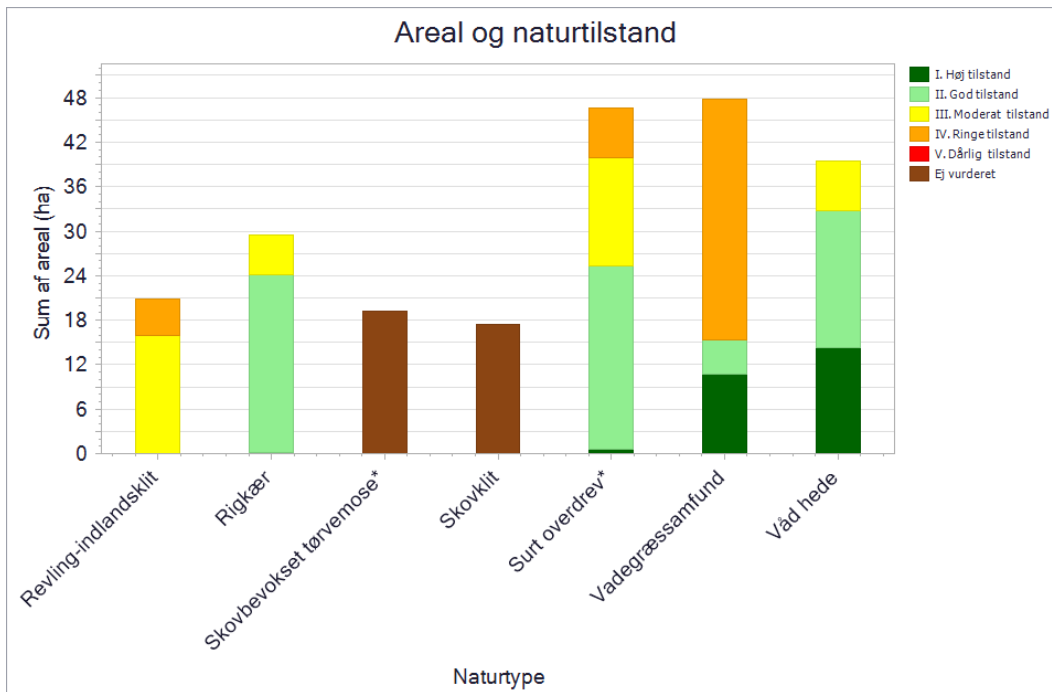
De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

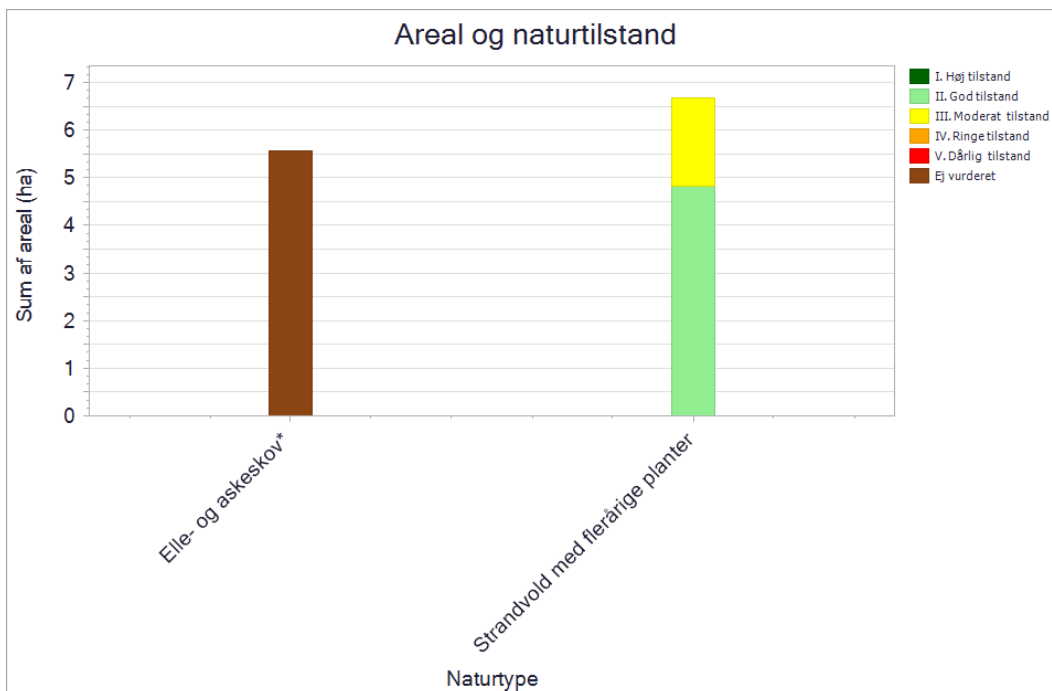
De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

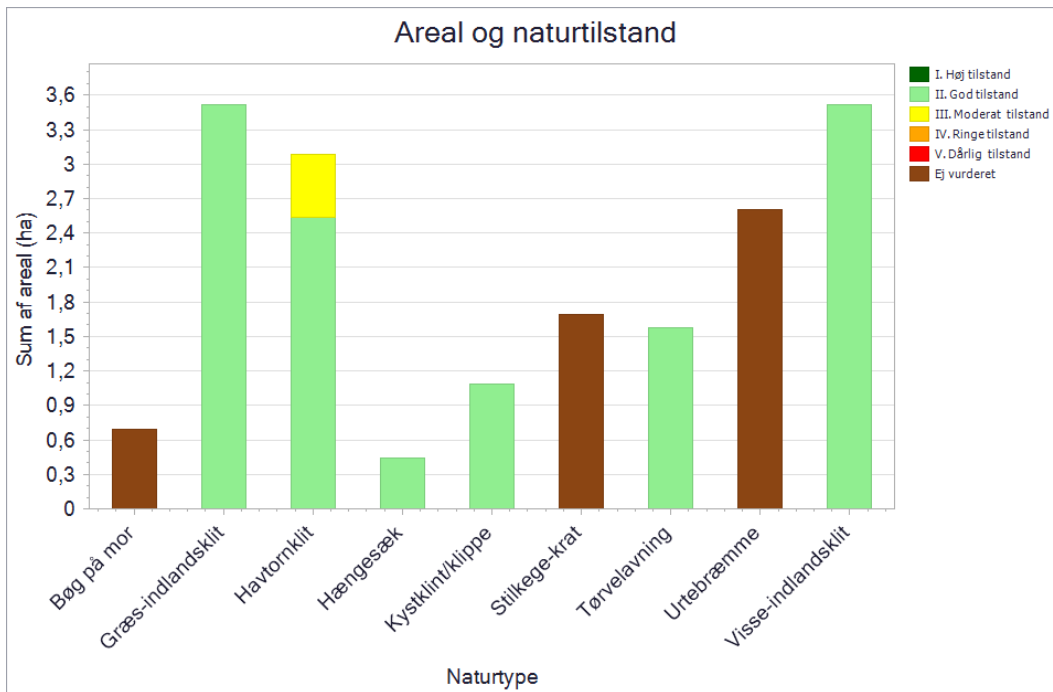
De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

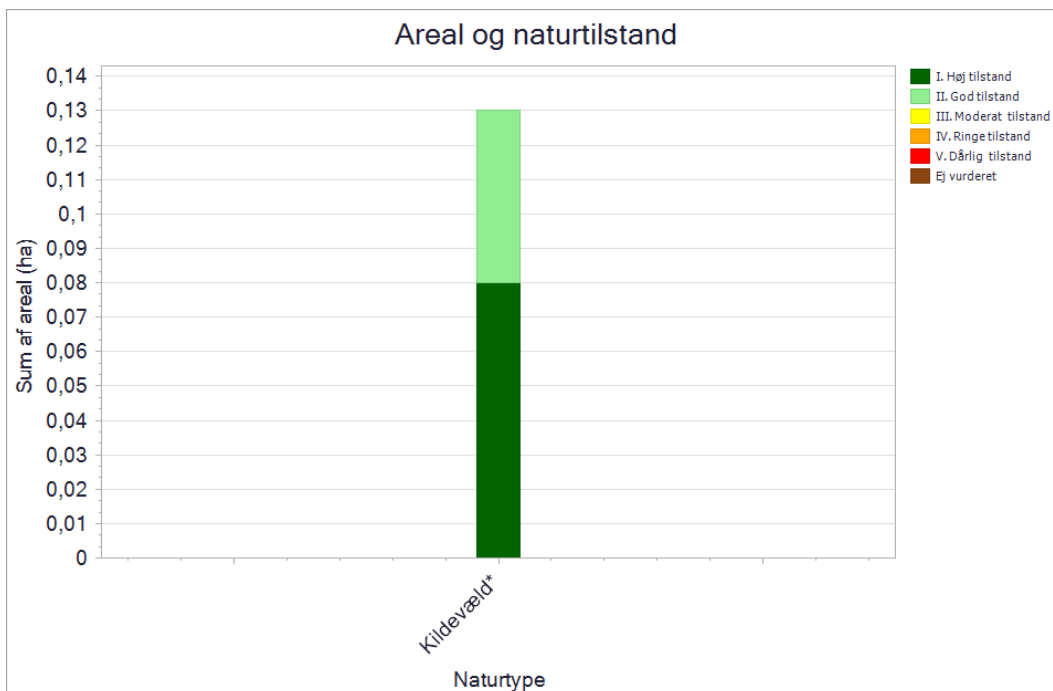
De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

De kortlagte naturtypers areal fordelt på tilstandsklasser ved kortlægningen i 2016-19. Pga. pladshensyn har det ikke været muligt at vise data mere detaljeret, end det er tilfældet i planens figurer. En mere detaljeret præsentation af data findes i basisanalysen for området eller i [MiljøGIS](#). Her vises data for Natura 2000-basisanalyserne, revideret i 2021. Dette er de data, der ligger til grund for forslag til Natura 2000-planer 2022-27.

Strandenge

Godt 25% af de kortlagte strandenge (1330) i H78 har høj naturtilstand, over 50% har god tilstand og de resterende har moderat tilstand, bortset fra få procent ringe tilstand. Generelt er arealerne i høj og god tilstand karakteriseret ved at have en mere artsrig urtevegetation med flere positive arter. Den positive struktur lodannelse og saltpander er mere udbredt end på strandengsarealerne i moderat og ringe tilstand. Arealerne med ringe tilstand er desuden karakteriseret ved at have en mere hæmmet naturlig dynamik og være mere påvirket af afvanding end de øvrige arealer.

Hovedparten af arealet med enårig strandengsvegetation (1310) i H78 er i høj tilstand med en mindre andel i god og ringe tilstand. Den overvejende høje tilstand skyldes bl.a. en lav vegetationshøjde og naturlig hydrologi.

Arealet med vadegræssamfund (1320) i H78 er overvejende i ringe naturtilstand, men der er også arealer i høj og god tilstand. Den ringe tilstand skyldes bl.a. artsindholdet, der nogle steder kun består af almindelig vadegræs.

Strandvolde og kystklinter

Naturtilstanden af strandvolde med flerårige planter (1220) i H78 er god på det største areal på 4,5 ha, beliggende ved Marbæk. Bl.a. er der forekomst af flere positive arter, meget bar jord og naturlig dynamik, dog er der en vis dækning af invasive arter. De andre arealer ligger ved Måde og på Langli, og er i moderat tilstand bl.a. grundet tilstedeværelse af problemarter og lav dækning af bar jord.

Det ene areal med kystklint/klippe (1230) i H78 er i god naturtilstand, bl.a. grundet stejle skrænter med erosion og stor forekomst af vegetationsløst substrat.

Kystklitter

Naturtilstanden på arealet med forklit (2110) i H78 er fordelt mellem tilstandsklasse høj og god, med et enkelt areal i moderat tilstand. Generelt har arealerne meget bart sand, få eller ingen invasive arter og høj grad af vindomlejring af sand. Arealet i moderat tilstand har forekomst af mange problemarter.

For arealet med hvid klit (2120) i H78 er naturtilstanden primært god, med en lille andel i høj tilstand. Generelt er arealerne karakteriseret ved en stor andel af bart sand, få invasive arter og stor forekomst af vindbrud.

Naturtilstanden på tre fjerdedele af de grå/grønne klitter (2130) i H78 er god og på den sidste fjerdedel er den moderat, dog med få procent i ringe tilstand. Generelt er det artssammensætningen og fordelingen mellem problemarter og positive arter, der er mest udslagsgivende for naturtilstanden, da strukturerne er gode til moderate for alle arealer.

Arealet med klithede (2140) i H78 er langt overvejende i god naturtilstand med en mindre andel i moderat tilstand og et enkelt areal i ringe tilstand. Det lille areal i ringe tilstand har få dværgbuske og mange problemarter, mens arealerne i moderat tilstand er præget af en ringe artssammensætning. Generelt er arealerne karakteriseret ved høj dækning af dværgbuske og en varieret dværgbusksammensætning i et kuperet terræn med varieret fugtighed.

De to arealer med havtornklit (2160) i H78, er i hhv. god og moderat naturtilstand. Begge arealer har gode strukturer. Den primære forskel er at arealet i god tilstand har mange positive arter, mens arealet i moderat tilstand har en mere monoton vegetation.

Naturtilstanden på arealet med grårisklit (2170) i H78 er overvejende god, men der er også arealer i moderat tilstand og en lille andel i høj tilstand. Generelt er arealerne i god og høj tilstand karakteriseret ved en god artssammensætning uden problemarter og høj dækning af vedplanter. Arealerne i moderat tilstand har færre positive arter, og den naturlige dynamik er mere hæmmet.

For arealet med klitlavning (2190) i H78 er naturtilstanden høj på 8% og god på 79% af arealerne med klitlavning, mens den er moderat på 13% og kun et enkelt areal under 1 ha er i ringe tilstand. Arealerne i god naturtilstand er karakteriseret ved en god artssammensætning med positive arter, få vedplanter og invasive arter og næsten naturlig hydrologi. Der er en lille andel, hvor der er problemer med tilgroning med vedplanter.

Indlandsklitter

Arealet med visse-indlandsklit (2310) i H78 er i god naturtilstand, bl.a. på grund af forekomst af mange positive arter og lav vegetationshøjde.

Naturtilstanden på revling indlandsklit (2310) i H239 er moderat på tre fjerdedele af arealet og ringe på den sidste fjerdedel. Generelt er det artssammensætningen, der trækker naturtilstanden ned, på trods af de positive strukturer såsom stor dækning af dværgbuske og ingen påvirkning fra dyrkede naboarealer. En del af arealet har en høj andel af invasive arter.

Det ene areal med græs-indlandsklit (2330) i H78, er i god naturtilstand, bl.a. grundet en lav vegetation, få vedplanter og at arealet bliver plejet.

Heder og overdrev

Arealet af våd hede (4010) i H78 er overvejende i god naturtilstand med en mindre andel i god og moderat tilstand. Arealet i høj tilstand er bl.a. karakteriseret ved god artssammensætning med forekomst af positive arter. De er under pleje og har naturlig hydrologi. Arealerne i god tilstand har en god artssammensætning, dog med forekomst af problemarter, men er ikke plejet. Arealerne i moderat tilstand er præget af forekomst af flere problemarter, manglende pleje og påvirkning fra afvanding.

Arealet af våd hede (4010) i H239 er overvejende god med en mindre andel i moderat tilstand. Arealerne har generelt gode strukturer såsom uforstyrret hydrologi og ingen påvirkning fra dyrkede naboarealer. Det er primært artssammensætningen, der afskille arealerne i god og moderat tilstand, hvor arealerne i god tilstand har flere positive arter.

Naturtilstanden på arealet med tør hede (4030) i H78 er primært i god tilstand, men der er også en lille andel i moderat og et enkelt areal i ringe tilstand. Arealerne i god tilstand er generelt karakteriseret ved at have få eller ingen problemarter, artsrig urte- og halvgræsvegetation og aldersvariation i hedelyng. De øvrige arealer har flere problemarter og en mere monoton vegetation.

Naturtilstanden for tør hede (4030) i habitatområdet H239 er moderat til ringe med overvægt af arealer i ringe tilstand. Arealerne med moderat og ringe naturtilstand adskiller sig primært ved artssammensætningen, da arealerne i ringe tilstand generelt har flere problemarter og mere udpræget monoton vegetation. Der er en høj forekomst af vedplanter og invasive arter på de fleste af arealerne.

I H78 er naturtilstanden på arealet med surt overdrev (6230) god på omtrent 50% af arealet, mens resten er fordelt mellem moderat og ringe tilstand. Arealerne i moderat til ringe tilstand har en artssammensætning med flere problemarter og færre positive arter end arealerne i god tilstand. Strukturerne er generelt gode på alle overdrev i habitatområde H78 i tredje kortlægning med lav vegetation, få vedplanter, pleje og ingen påvirkning fra dyrkede naboarealer.

I H239 er der overvægt af arealer i god naturtilstand, ca. en tredjedel er i moderat tilstand og et enkelt areal er i høj tilstand. Arealerne i høj og god tilstand har større dækning af urterig vegetation med rosetplanter og alle arealerne bliver plejet. Kun nogle af arealerne i moderat tilstand bliver plejet og vegetationen er generelt lidt højere end på de øvrige arealer.

Moser og enge

Naturtilstanden på de tidvis våde enge (6410) i habitatområde H78 er overvejende god og arealerne er generelt karakteriseret ved at være plejet og have en lav til middelhøj vegetation og ingen negativ påvirkning fra afvanding.

I habitatområde H239 er et enkelt, stort areal i moderat tilstand, mens resterende arealer er i god naturtilstand. Arealerne i god tilstand har generelt gode strukturer såsom pleje, næsten uforstyrret hydrologi og ingen påvirkning fra dyrkede naboarealer. Arealet i moderat tilstand har en højere vegetation og bliver ikke plejet, men der er alligevel en god artssammensætning.

Der er to arealer med hængesæk (7140) i området, et i hvert habitatområde. Naturtilstanden for begge arealer er god, det skyldes bl.a. tilstedeværelse af positive arter, naturlig hydrologi og lav vegetation med meget tørvemos.

Alle arealer med tørvelavning (7150) i H78 er i god naturtilstand, bl.a. grundet den lave vegetation, naturlig hydrologi og tilstedeværelse af flere positive arter.

Naturtilstanden for de kortlagte kildevæld (7220) i H239, det skyldes bl.a. tilstedeværelsen af mange positive arter og en naturlig hydrologi.

Naturtilstanden på arealet med rigkær (7230) i H78 er god bl.a. grundet næsten naturlig hydrologi, stor andel med pleje og mange positive arter.

I habitatområdet H239 er arealet med rigkær (7230) er naturtilstanden god til moderat med et par små arealer i høj naturtilstand. De fleste arealer har et naturtilstandsindex, der ligger lige på grænsen mellem god og moderat tilstand. Alle arealer har en god artssammensætning med mange positive arter. Hvad angår strukturerne er hydrologien næsten naturlig, der er visse steder tilgroning med vedplanter og der er en tendens til, at arealerne med moderat tilstand har en højere græs- og urtevegetation. Der er pleje på arealerne i høj tilstand og på nogle af arealerne i god tilstand, mens alle arealer i moderat tilstand er uden pleje.

Skove

I naturtypen skovbevokset tørvemose (91D0) er der registreret <1 stort træ/ha på omtrent 85% af arealet. Der er registreret 1-5 store træer på omtrent 15% af arealet. Der er registreret <1 stk. stående dødt ved/ha på knap 65% af arealet. Der er registreret 1-5 stk. stående dødt ved/ha på godt 25% af arealet. Der er registreret 6-10 stk. stående dødt ved/ha på godt 10% af arealet. Der er registreret <1 stk. liggende dødt ved/ha på godt 40% af arealet. Der er registreret 1-5 stk. liggende dødt ved/ha på knap 60% af arealet.

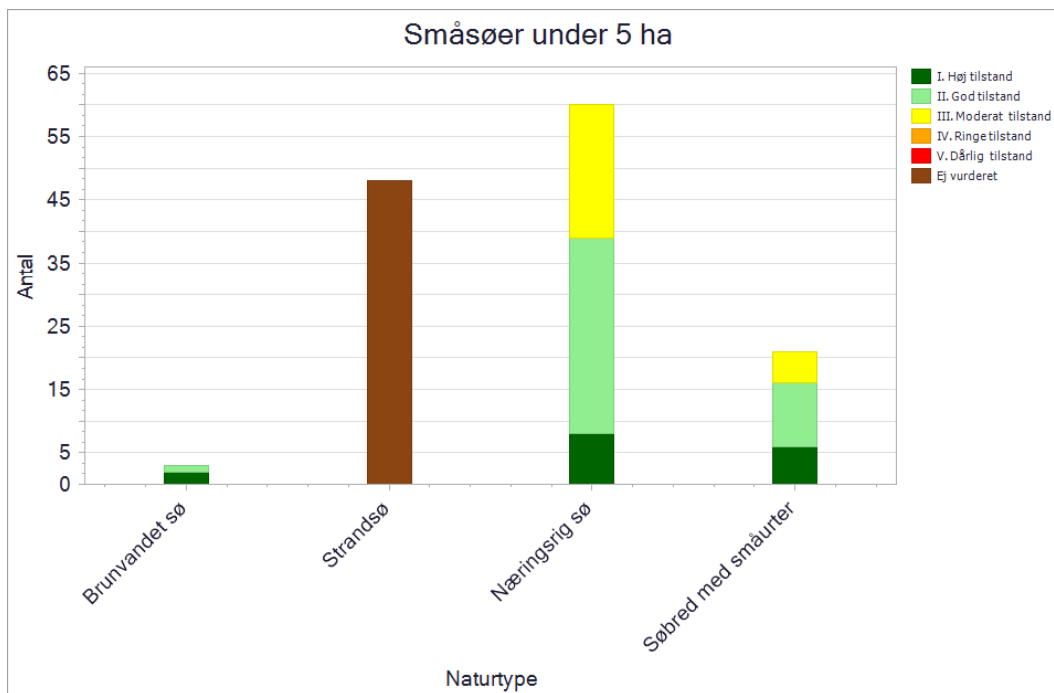
I naturtypen skovklit (2180) er der registreret <1 stort træ/ha på godt 95% af arealet. Der er registreret 1-5 store træer på knap 5% af arealet. Der er registreret <1 stk. stående dødt ved/ha på knap 20% af arealet. Der er registreret 1-5 stk. stående dødt ved/ha på godt 80% af arealet. Der er registreret <1 stk. liggende dødt ved/ha på godt 5% af arealet. Der er registreret 1-5 stk. liggende dødt ved/ha på godt 40% af arealet. Der er registreret 6-10 stk. liggende dødt ved/ha på knap 55% af arealet.

I naturtypen elle- og askeskov (91E0) er der registreret <1 stort træ/ha på omtrent 35% af arealet. Der er registreret 1-5 store træer på omtrent 65% af arealet. Der er registreret <1 stk. stående dødt ved/ha på omtrent 65% af arealet. Der er registreret 1-5 stk. stående dødt ved/ha på omtrent 35% af arealet. Der er registreret <1 stk. liggende dødt ved/ha på omtrent 65% af arealet. Der er registreret 1-5 stk. liggende dødt ved/ha på omtrent 35% af arealet.

I naturtypen stilkege-krat (9190) er der registreret <1 stort træ/ha på hele arealet. Der er registreret 1-5 stk. stående dødt ved/ha på hele arealet. Der er registreret 1-5 stk. liggende dødt ved/ha på hele arealet.

I naturtypen bøg på mor (9110) er der registreret <1 stort træ/ha på hele arealet. Der er registreret <1 stk. stående dødt ved/ha på hele arealet. Der er registreret <1 stk. liggende dødt ved/ha på hele arealet.

2.3.2 Sønaturtypers tilstand og forekomst

Antal og tilstand af de kortlagte små søer i området.

I Natura 2000-området er der kortlagt 132 små søer i alt. 107 i habitatområde H78 Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde, 7 i habitatområde H90 Vidå med tilløb, Rudbøl sø og Magisterkogen og 18 i habitatområde H239 Alslev Ådal. Søernes tilstand beskrives herunder habitatområde for habitatområde.

H78 Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde

I habitatområdet er der kortlagt 48 søer med den marine naturtype kystlaguner og strandsøer (1150). Disse saltpåvirkede, kystnære strandengssøer er ikke tilstandsvurderet.

I området er der yderligere kortlagt 42 små søer med habitatnaturtypen næringsrig sø (3150). De er tilstandsvurderet med 7 i høj tilstand, 20 i god tilstand og 15 i moderat tilstand. Søerne i høj og god tilstand er generelt præget af en artsrig udbredt undervandsvegetation, næringsfattige forhold med

en lav forekomst af trådalger og en lav påvirkning fra jordbrugsdrift. Søerne i moderat og ringe tilstand har generelt en mindre udbredelse af en artsrig undervandsvegetation, en større rørsump og de er i større grad domineret af trådalger som indikerer næringsstofforføring. For nogle af søerne i god og moderat tilstand er det ikke muligt at udtale sig om årsagen til den vurderede tilstand.

I området er der yderligere kortlagt 15 småsøer med habitatnaturtypen søbred med småurter (3130). De er tilstandsvurderet med 6 i høj tilstand, 6 i god tilstand og 3 i moderat tilstand. Søerne i høj og god tilstand er generelt præget af artsrige bredzoner med en stor dækning af karakteristiske amfibiske planter, næringsfattige forhold uden opblomstringer af trådalger og en lav påvirkning fra jordbrugsdrift. 3 søer har desuden græsning eller slet langs bredden. Søerne i moderat tilstand har generelt en mindre udbredelse af amfibiske planter.

I området er der yderligere kortlagt 2 søer med habitatnaturtypen brunvandet sø (3160). De er tilstandsvurderet med 1 i høj tilstand og 1 i god tilstand. Søerne i høj og god tilstand er generelt præget af næringsfattige forhold med en lav forekomst af trådalger og en lav påvirkning fra jordbrugsdrift og græsning.

H90 Vidå med tilløb, Rudbøl sø og Magisterkogen

I habitatområdet er der kortlagt 7 småsøer med habitatnaturtypen næringsrig sø (3150). De er tilstandsvurderet med 6 i god tilstand og 1 i moderat tilstand. Søerne i god tilstand er generelt præget af en artsrig udbredt undervandsvegetation, næringsfattige forhold med en lav forekomst af trådalger samt en lav påvirkning fra jordbrugsdrift. For søen i moderat tilstand er det ikke muligt at udtale sig om årsagen til den vurderede moderate tilstand.

H239 Alslev Ådal

I habitatområdet er der kortlagt 11 småsøer med habitatnaturtypen næringsrig sø (3150). De er tilstandsvurderet med 1 i høj tilstand, 5 i god tilstand og 5 i moderat tilstand. Søerne i høj og god tilstand er generelt præget af en artsrig udbredt undervandsvegetation, næringsfattige forhold med en lav forekomst af trådalger samt en lav påvirkning fra jordbrugsdrift. Søerne i moderat og ringe tilstand har generelt en mindre udbredelse af en artsrig undervandsvegetation og de er i større grad domineret af trådalger som indikerer næringsstofforføring.

I habitatområdet er der yderligere kortlagt 6 småsøer med habitatnaturtypen søbred med småurter (3130). De er tilstandsvurderet med 4 i god tilstand og 2 i moderat tilstand. Søerne i god tilstand er generelt præget af artsrige bredzoner med en stor dækning af karakteristiske amfibiske planter, næringsfattige forhold uden eller med lav opblomstringer af trådalger og en lav påvirkning fra jordbrugsdrift. Søerne i moderat tilstand har generelt en mindre udbredelse af amfibiske planter, en mere udbredt øvrig submers undervandsvegetation samt en større rørsump og er i større grad domineret af trådalger som indikerer næringsstofforføring.

I habitatområdet er der yderligere kortlagt 1 småsø med habitatnaturtypen brunvandet sø (3160). Den er tilstandsvurderet i høj tilstand. Søen er generelt præget af en udbredt undervandsvegetation, næringsfattige forhold med en lav forekomst af trådalger og en lav påvirkning fra jordbrugsdrift. Søen er desuden ikke udsat for græsning.

I Natura 2000 området er der desuden kortlagt 8 søer over 5 ha. 5 af søerne er naturtypebestemt som næringsrig sø med flydeplanter eller store vandaks (3150). 2 af søerne er naturtypebestemt som kystlagune og strandsø (1150). For 1 sø er naturtypen ukendt.

2.3.3 Forekomst af vandløbsnatur

Naturtype	Naturtype nr.	Længde (km)
Vandløb med vandplanter	3260	218

Tabellen viser længden af kortlagt vandløbsnaturtype i området.

I dette Natura 2000-område er der kortlagt 218 km vandløb med vandplanter (3260). Natura 2000-området ligger inden for vandområdeplanen for Jylland og Fyn samt Internationalt vandområde.

Nedenfor beskrives fordelingen af vandløbene på Natura 2000-områdets habitatområder.

H78 Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde: I dette område er der kortlagt 99 km vandløb med vandplanter (3260). Natura 2000-området ligger inden for vandområdeplanen for Jylland og Fyn.

H86 Brede Å: I dette område er der kortlagt 30 km vandløb med vandplanter (3260). Natura 2000-området ligger inden for vandområdeplanen for Jylland og Fyn.

H90 Vidå med tilløb, Rudbøl sø og Magisterkogen: I dette område er der kortlagt 77 km vandløb med vandplanter (3260). Natura 2000-området ligger inden for vandområdeplanen for Jylland og Fyn samt Internationalt vandområde.

H239 Alslev Ådal: I dette område er der kortlagt 12 km vandløb med vandplanter (3260). Natura 2000-området ligger inden for vandområdeplanen for Jylland og Fyn.

2.3.4 Forekomst af marine naturtyper

Naturtype	Naturtype nr.	Kortlægningsår	Kortlagt areal
Sandbanke	1110	2012	44.812 ha
Flodmunding	1130	2004	24 ha
Mudder og sandflade blottet ved ebbe	1140	2004	40.395 ha
Kystlaguner og strandsøer	1150	2004	253 ha
Bugter og vige	1160	2004	23.179 ha

Tabellen viser arealet af områdets kortlagte marine naturtyper og kortlægningsåret.

Området er endnu ikke faktisk kortlagt. Arealfordelingen baseres på en teoretisk kortlægning fra 2004, der er opdateret frem til 2011 på baggrund af specifikke projekter.

I forbindelse med diverse projekter, er der blevet fundet 5 marine naturtyper i form af lavvandede bugter og vige (1160), kystlaguner og strandsøer (1150), sandbanke (1110), flodmunding (1130) og mudder og sandflade blottet ved ebbe (1140).

Sandbanke (1110) udgør områdets mest dominerende marine naturtype på 44.812 ha, da langt størstedelen af denne naturtype er kortlagt vest for rejløinjen i Vadehavet. Rejløinjen følger ca. den vestlige side af Skallingen, Fanø, Mandø og Rømø.

Mudder og sandflade blottet ved ebbe (1140) udgør områdets næst mest dominerende marine naturtype på 40.293 ha, da hovedparten af Vadehavet mellem kysten og rejelinjen udgør denne naturtype. Mudder og sandflade blottet ved ebbe har en stor forekomst af infauna, som er et vigtigt fødegrundlag for vadefuglene.

Bugter og vige (1160) udgør en stor del af den marine naturtype på 23.179 ha. Denne naturtype findes mellem kysten og rejelinjen.

Kystlaguner og strandsøer (1150) udgør en mindre del af den marine naturtype på 253 ha. Denne naturtype findes spredt langs kysten, med det største samlede areal fra Højer og sydpå til den dansk-tyske grænse. Flere søer beskrevet i afsnit 3.2, hører under denne naturtype.

Flodmunding (1130) udgør den mindste del af det marine område på 24 ha. Denne naturtype findes i den nordlige del mellem Alslev Å og Vadehavet.

Derudover vides det, at der er forekomster af biogene rev (1170) i form af blåmuslinger, som ligeledes er et vigtigt fødegrundlag for fuglene i Vadehavet. Disse er ikke nævnt, da biogene rev endnu ikke er endelig kortlagte.

2.3.5 Tilstand af levesteder for ynglefugle

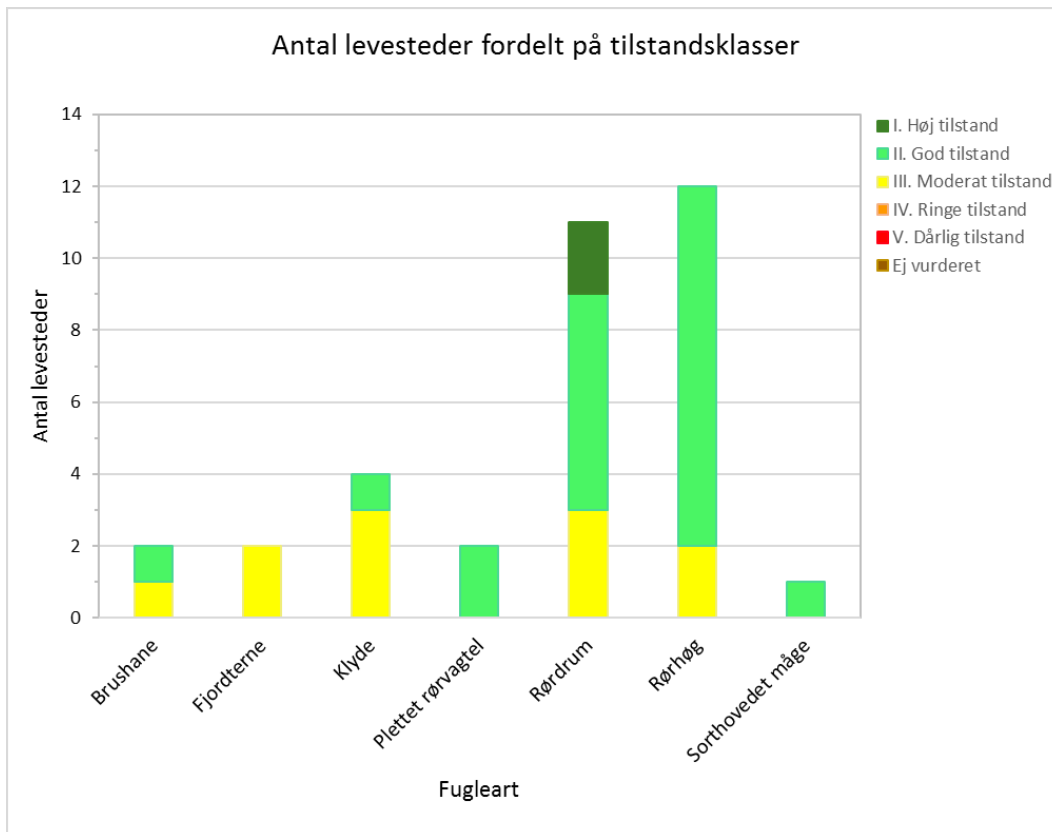
Kortlægningen af ynglefuglenes levesteder er foretaget i 2017-19, og den beregnede tilstand fremgår af nedenstående diagram.

De enkelte levesteders tilstand kan ses på Miljøstyrelsens digitale kort i [MiljøGIS](#).

2.3.5.1 Fuglebeskyttelsesområde 49 – Engarealer ved Ho Bugt

Der er ikke lavet et tilstandssystem for nogle af arterne på udpegningsgrundlaget, hvorfor der ikke er lavet en levestedskortlægning.

2.3.5.2 Fuglebeskyttelsesområde 51 - Ribe Holme og enge med Kongeåens udløb

Antal og tilstand af de kortlagte levesteder for ynglefugle.

Der i området kortlagt 11 levesteder for rørdrum, 12 for rørhøg og to for plettet rørvagtel. Hovedparten af levestederne er de samme. Tilstanden er generelt beregnet til høj og god tilstand for levestederne. Enkelte levesteder er i moderat tilstand. Det skyldes, at der er tale om forholdsvis små rørskovsarealer.

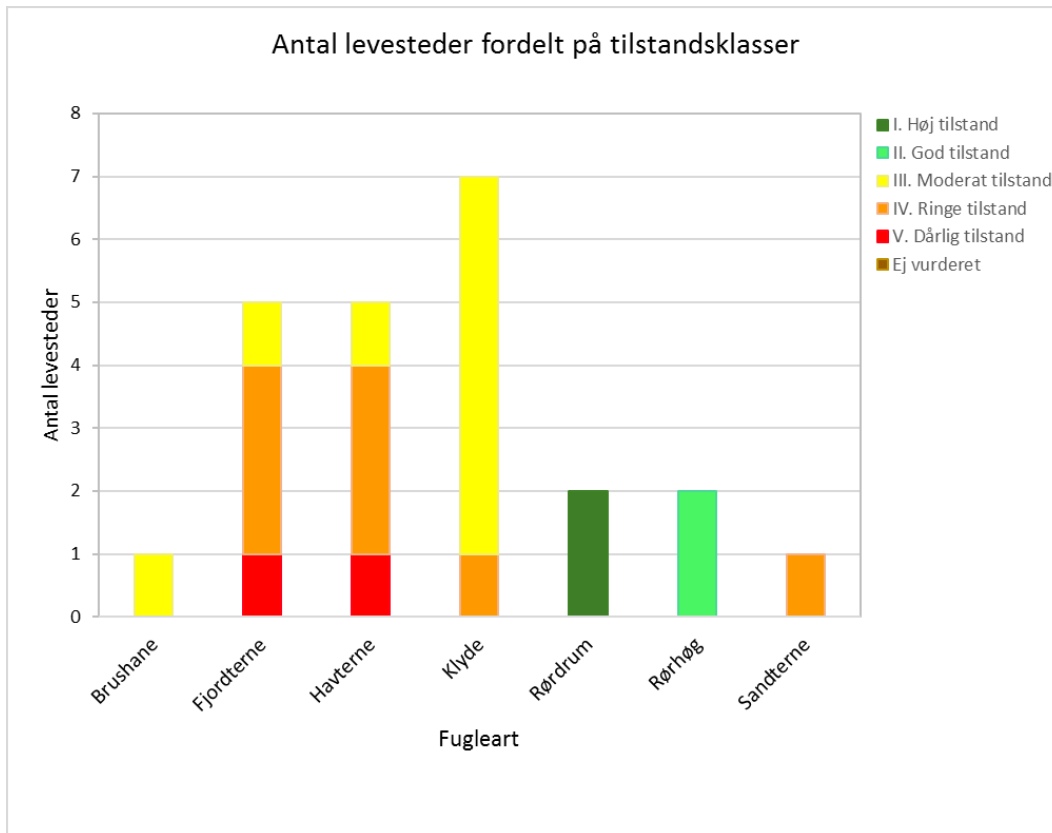
Der er kortlagt fire levesteder for klyde, der alle er klæggrave. Tilstanden er beregnet til god tilstand for ét af levestederne og til moderat for de resterende tre levesteder. Den moderate tilstand skyldes primært, at områderne ikke er isoleret fra prædatorer og at der er forholdsvis høj vegetation på levestedet.

Der er kortlagt to levesteder for brushane. I ét af områderne er tilstanden beregnet til at være god. Den gode tilstand skyldes primært vegetationshøjde og hydrologiske forhold, hvilket i mindre grad gør sig gældende for det sidste levested, der er i moderat tilstand.

Der er kortlagt ét levested for sorthovedet måge. Levestedet er i god tilstand. Det skyldes primært, at området er isoleret fra prædatorer, at det er forstyrrelsesfrit og at der er en del ynglende hættemåger på levestedet, der er med til at yde beskyttelse for arten.

Der er kortlagt to levesteder for fjordterne. Tilstanden er beregnet til moderat tilstand. Det skyldes primært, at vegetationshøjden ikke er favorabel for ynglende terner på de to levesteder.

2.3.5.3 Fuglebeskyttelsesområde 52 – Mandø

Antal og tilstand af de kortlagte levesteder for ynglefugle.

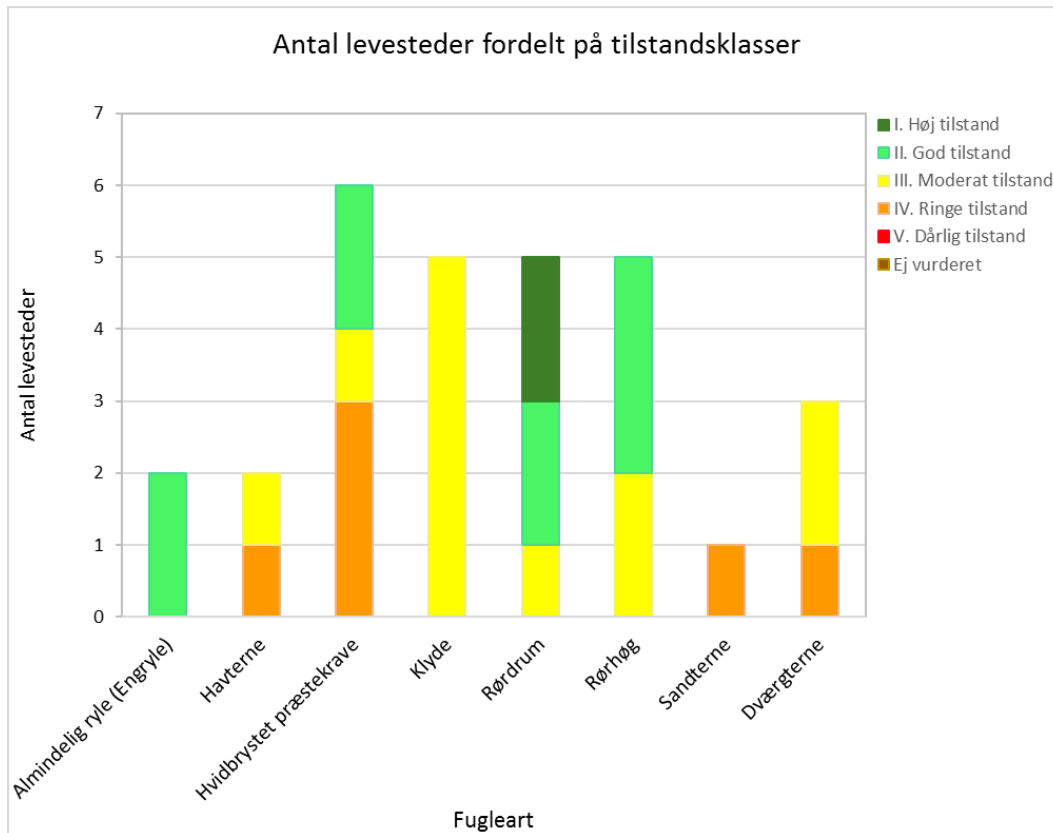
De kortlagte levesteder for rørdrum og rørhøg er i høj eller god tilstand, hvilket skyldes at arealerne er sammenhængende rørskovsarealer med god hydrologi.

Der er kortlagt syv levesteder for klyde og alle er i moderat eller ringe tilstand. Det skyldes primært, at ingen af levestederne er sikret mod prædation og at der er meget færdsel nær levestederne.

Der er kortlagt ét levested for brushane. Levestedet er i moderat tilstand. Det er primært hydrologien, der udgør en udfordring, da området har en tendens til at udtørre om sommeren. Endvidere vurderes områdets tilgængelighed for prædatorer også at være en negativ faktor.

Der er kortlagt flere levesteder for sandterne, havterne og fjordterne. Hovedparten af levestederne er i ringe eller dårlig tilstand. Det skyldes, at levestederne ikke er sikret mod prædation, at der er meget færdsel i eller nær ved levestederne og at levestederne ikke er sikret mod forhøjet vandstand.

2.3.5.4 Fuglebeskyttelsesområde 53 – Fanø

Antal og tilstand af de kortlagte levesteder for ynglefugle.

Der i området kortlagt fem levesteder for både rørdrum og rørhøg. Levestederne er de samme. Tilstanden er generelt beregnet til høj og god tilstand for levestederne. Enkelte levesteder er i moderat tilstand. Det skyldes, at der er tale om forholdsvis små rørskovsarealer.

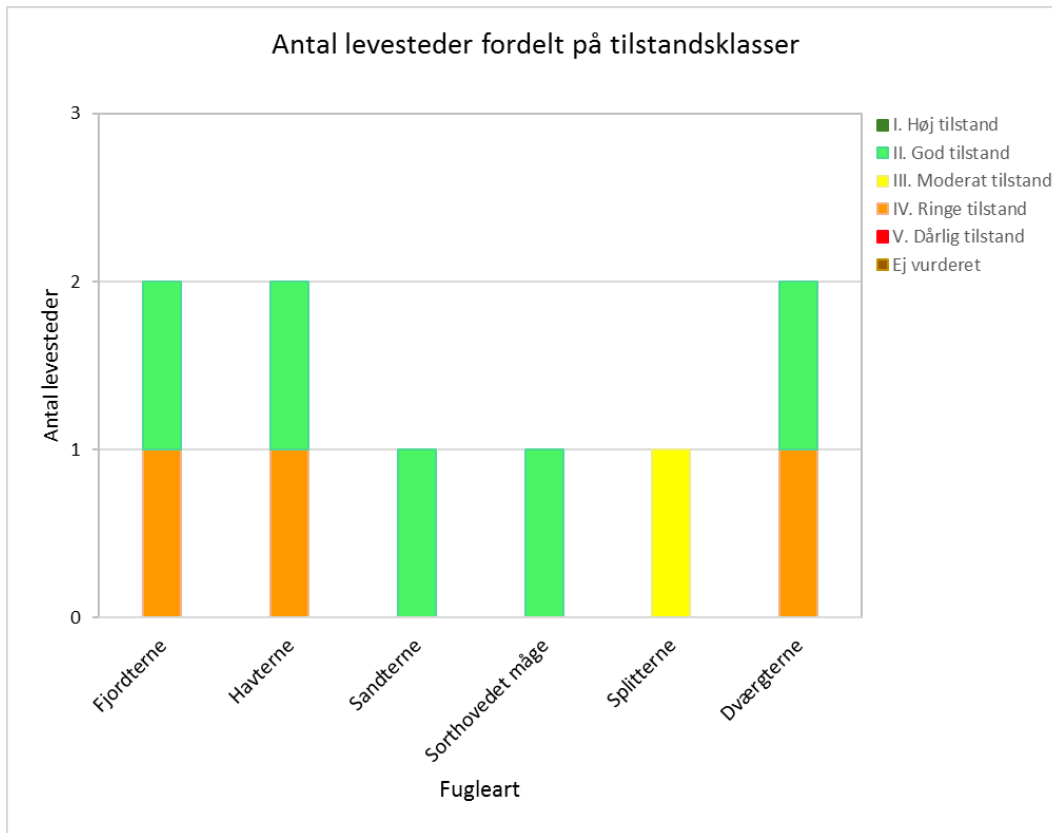
Der er kortlagt fem levesteder for klyde. Alle er i moderat tilstand. Det skyldes primært, at levestederne ikke er sikret mod prædation. Der er kortlagt seks levesteder for hvidbrystet præstekrave. Tilstanden af de kortlagte levesteder varierer fra ringe tilstand til god tilstand. Færdsel, prædation og risiko for oversvømmelse betyder, at flere levesteder er i ringe tilstand.

Der er kortlagt to levesteder for almindelig ryle. Begge levesteder er beregnet til at være i god tilstand, hvilket skyldes en god hydrologi samt den rigtige afgræsning af levestederne.

Der er kortlagt tre levesteder for dværgterne, to for havterne og ét for sandterne. Alle levestederne er i moderat eller ringe tilstand. Færdsel, prædation og risiko for oversvømmelse er grunden til dette.

2.3.5.5 Fuglebeskyttelsesområde 55 - Skallingen og Langli

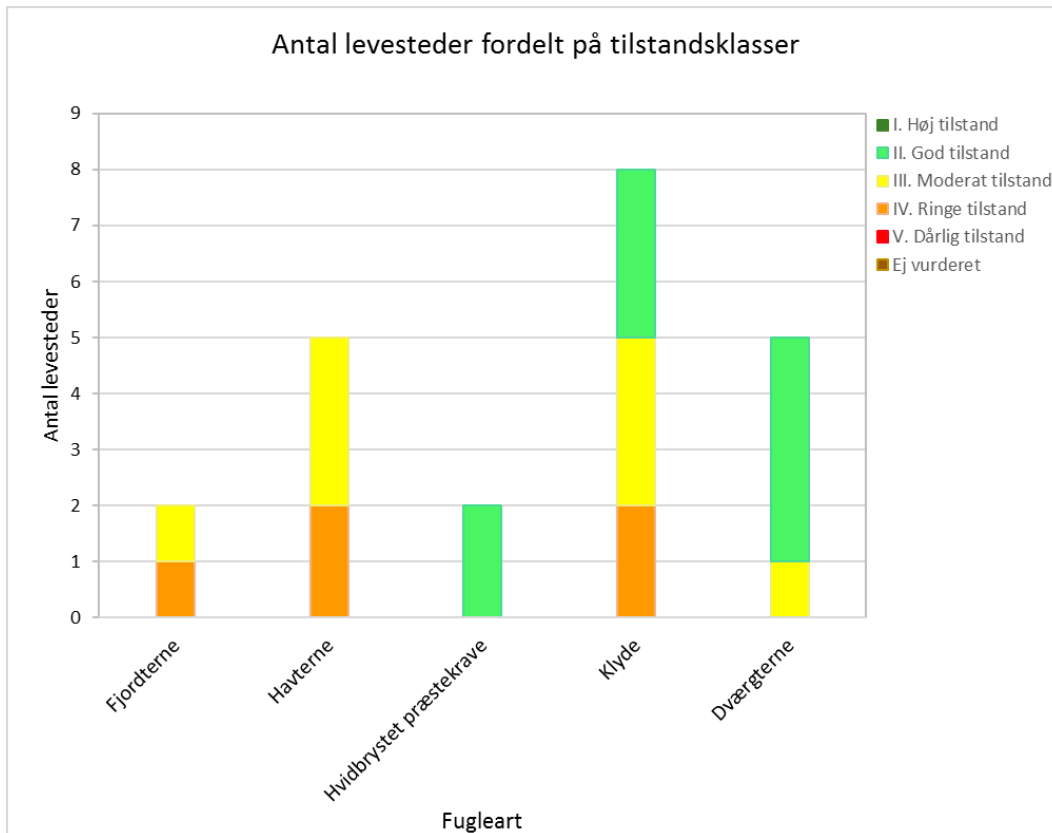

Antal og tilstand af de kortlagte levesteder for ynglefugle.

Der er kortlagt ét levested for sorthovedet måge. Levestedet er i god tilstand. Det skyldes primært, at området er relativt isoleret fra prædatorer, at det er forstyrrelsesfrit og at der er en del ynglende hættemåger på levestedet, der er med til at yde beskyttelse for arten.

Der er kortlagt i alt tre forskellige levesteder for dværgterne, havterne, fjordterne, splitterne og sandterne. Heraf går Langli igen for alle fem arter. Langli som levested er generelt i en god tilstand, mens de to resterende levesteder på Skallingen er i ringe tilstand. Færdsel, prædation og risiko for oversvømmelse er grunden til dette.

2.3.5.6 Fuglebeskyttelsesområde 57 – Vadehavet

Antal og tilstand af de kortlagte levesteder for ynglefugle.

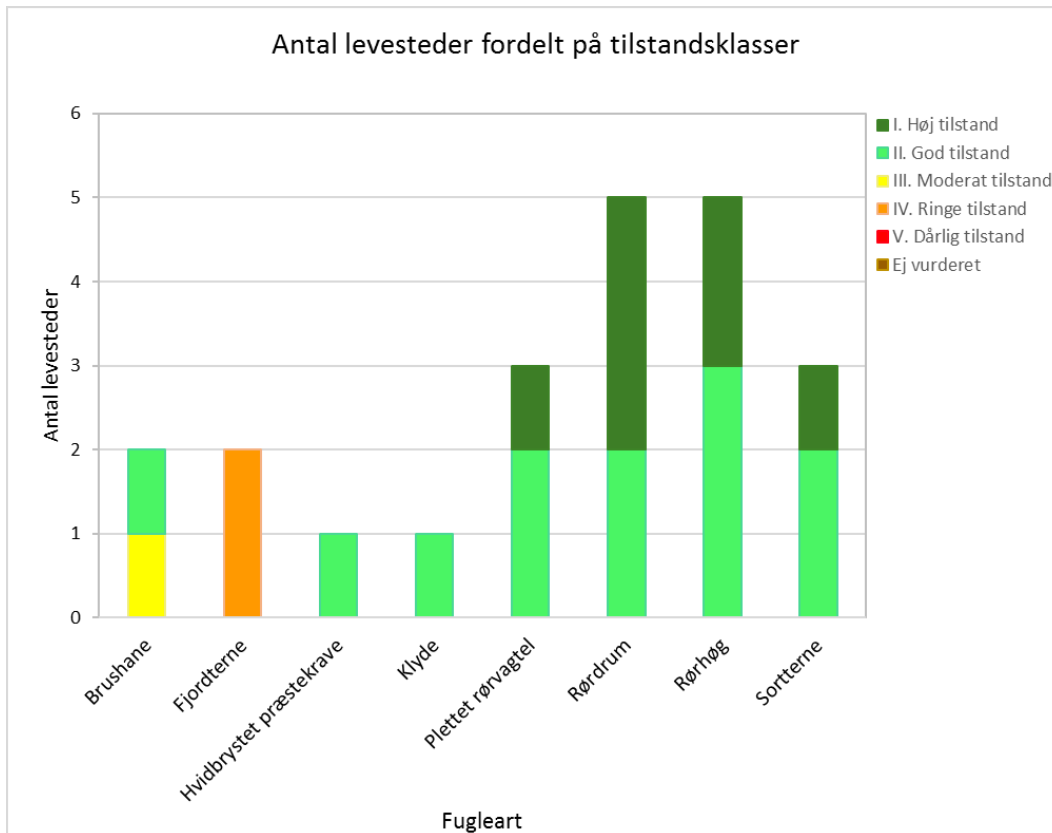
Der er kortlagt otte levesteder for klyde, der varierer fra god til ringe tilstand. Forskellen på levestedernes tilstand skyldes primært færdsel, prædation samt risiko for oversvømmelse.

De to kortlagte levesteder for hvidbrystet præstekrave er begge i god tilstand, hvilket skyldes at levestederne har den rettet vegetationshøjde og en begrænset færdsel.

Der er kortlagt fem levesteder for dværgterne, hvoraf de fire er i god tilstand, mens det sidste er i moderat tilstand. Uforstyrrede sandede områder er med til at sikre, at levestederne er i god tilstand.

Levestederne for havterne og fjordterne i moderat og ringe tilstand. Her er det primært risikoen for oversvømmelse der gør, at arealerne ikke er i en bedre tilstand.

2.3.5.7 Fuglebeskyttelsesområde 60 - Vidåen, Tøndermarsken og Saltvandssøen

Antal og tilstand af de kortlagte levesteder for ynglefugle.

Der er kortlagt fem levesteder for rørdrum, fem for rørhøg og tre for plettet rørvagtel. Hovedparten af levestederne er de samme. Tilstanden er høj og god tilstand for levestederne grundet rørskovsarealernes størrelse og de hydrologiske forhold.

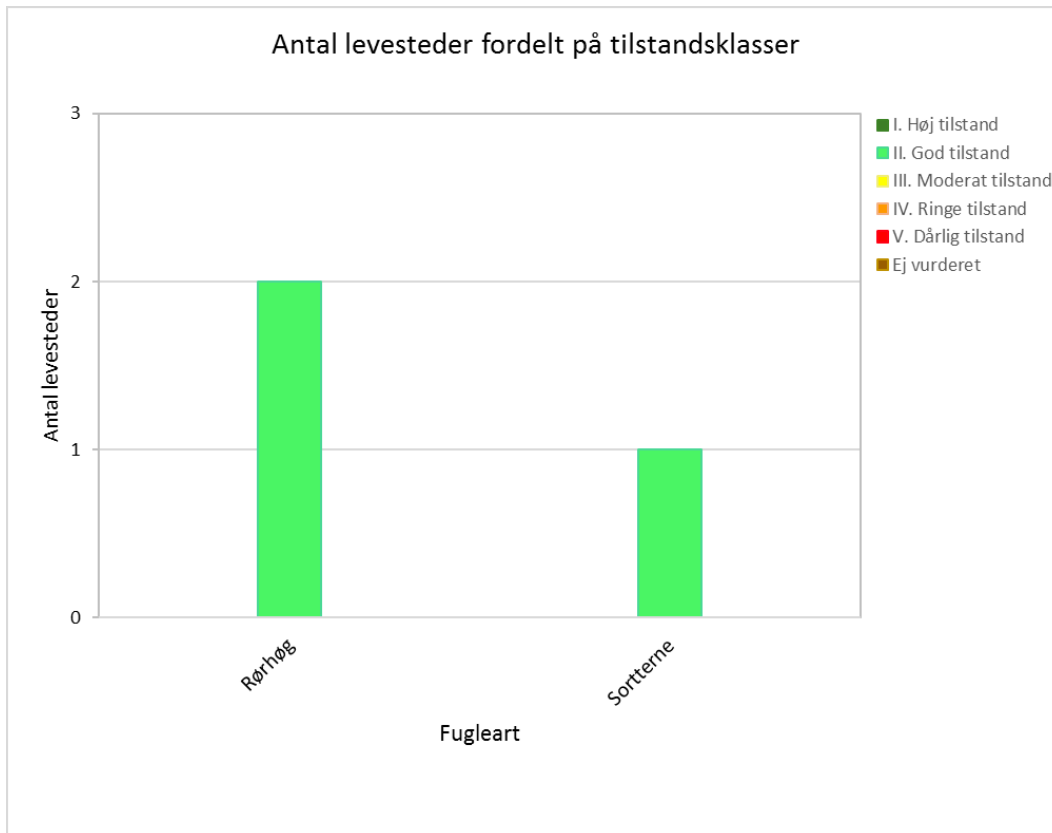
Der er kortlagt ét levested for både klyde og hvidbrystet præstekrave. Levestederne er i god tilstand. Det skyldes primært, at levestedet ligger isoleret for menneskelig forstyrrelse, ikke oversvømmes og har en passende vegetationshøjde.

Der er kortlagt to levesteder for brushane. Det ene levested er i god tilstand og det andet er i moderat tilstand. Det er primært hydrologien, der er forskellen mellem arealerne.

Der er kortlagt to levesteder for fjordterne. Begge er i ringe tilstand. Det skyldes risiko for prædation og en vegetation, der ikke tilgodeser ynglende fjordterner.

Levestederne for sortterne er i god og høj tilstand. Det skyldes gode rede- og fourageringsmuligheder i rørskovene med store områder med flydebladsvegetation og fin hydrologi.

2.3.5.8 Fuglebeskyttelsesområde 63 - Sønder Ådal

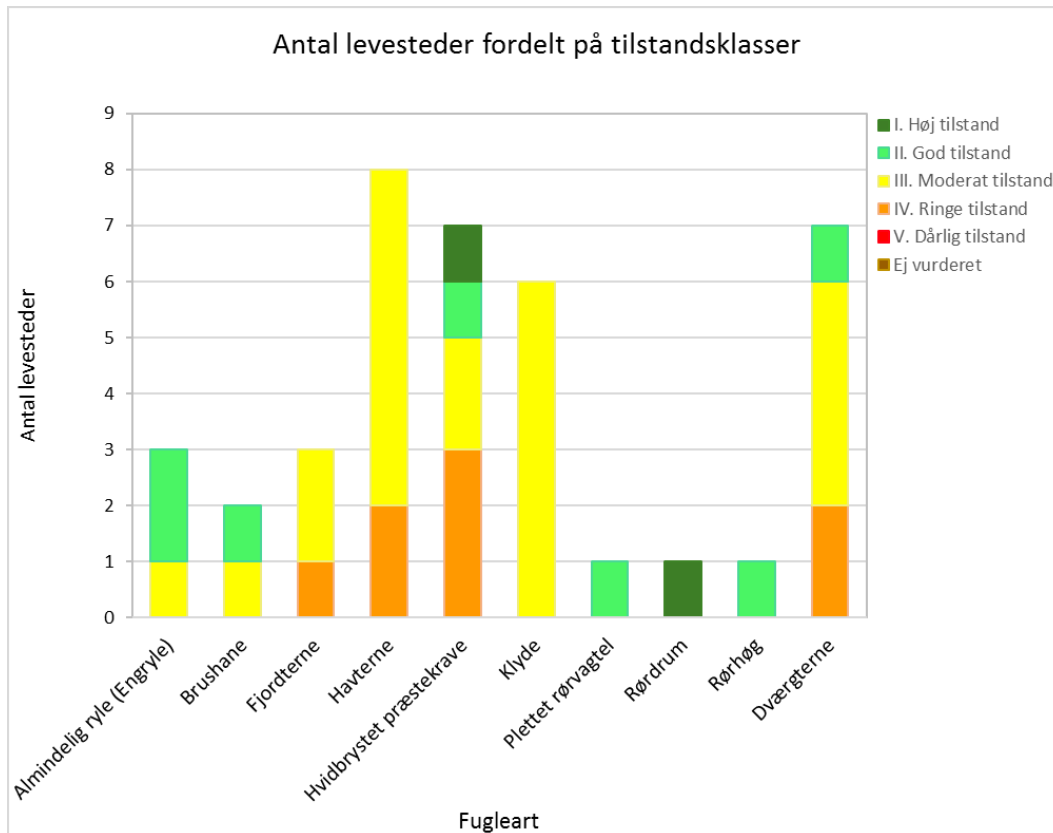

Antal og tilstand af de kortlagte levesteder for ynglefugle.

Levestedet for sortterne er i god tilstand. Det skyldes gode rede- og fourageringsmuligheder i rørskovskoven med store områder med flydebladsvegetation og god hydrologi.

Der er kortlagt to levesteder for rørhøg. Tilstanden er god grundet rørskovsarealernes størrelse og de hydrologiske forhold.

2.3.5.9 Fuglebeskyttelsesområde 65 – Rømø

Antal og tilstand af de kortlagte levesteder for ynglefugle.

Der er kortlagt ét levested for rørdrum, rørhøg og plettet rørvagtel. Levestedet er det samme. Tilstanden er høj og god tilstand grundet rørskovsarealets størrelse og de hydrologiske forhold.

Der er kortlagt seks levesteder for klyde. Levestederne er i moderat tilstand grundet færdsel, prædation og risiko for oversvømmelse.

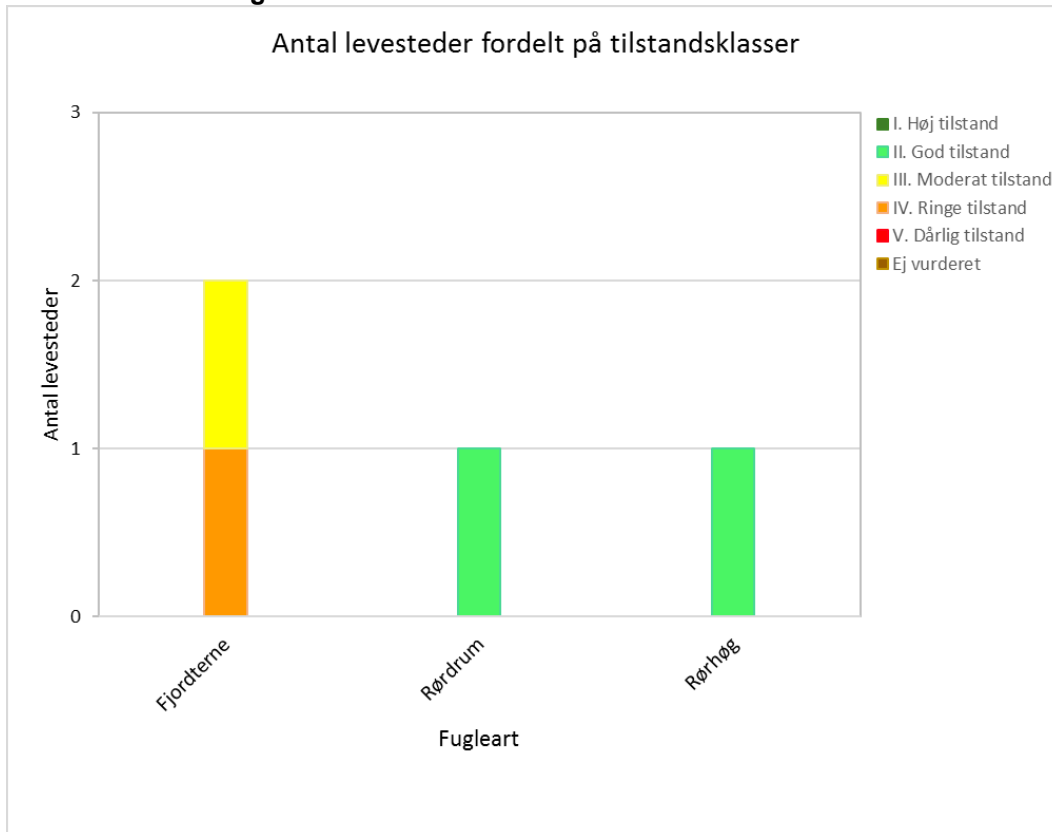
De 7 kortlagte levesteder for hvidbrystet præstekrave varierer fra ringe til høj tilstand. Generelt giver mindre færdsel, prædation og risiko for oversvømmelse en bedre tilstand. Alt i alt er levestederne i den militære del af Rømø i den bedste tilstand.

Der er kortlagt samlet tre levesteder for brushane og for almindelig ryle, da to af levestederne overlapper. Den gode tilstand skyldes en god hydrologi og den rigtige afgræsning af levestederne. Risiko for udtørring er årsagen til det ene levested er i moderat tilstand.

Der er kortlagt tre levesteder for fjordterne. Tilstanden er beregnet til moderat og ringe tilstand. Det skyldes risiko for prædation og en vegetation, der ikke tilgodeser ynglende fjordterner.

Der er kortlagt syv levesteder for dværgterne og otte levesteder for havterne. Flere af levestederne er de samme. Tilstande varierer fra ringe til god. Forskellen på levestedernes tilstand skyldes primært færdsel, prædation og risiko for oversvømmelse.

2.3.5.10 Fuglebeskyttelsesområde 67 - Ballum og Husum Enge og Kamper Strandenge

Antal og tilstand af de kortlagte levesteder for ynglefugle.

Det kortlagte levested for rørdrum og rørhøg er i god tilstand, hvilket skyldes at arealet er dækket af rørskov med en god hydrologi.

Der er kortlagt to levesteder for fjordterne. De er beregnet til ringe og moderat tilstand. Det skyldes risiko for prædation og en vegetation, der ikke tilgodeser ynglende fjordterner.

3. Målsætninger

Den **overordnede målsætning** for området angiver det overordnede og langsigtede mål for, hvordan området skal udvikle sig for såvel at sikre det konkrete områdes integritet og for at bidrage til opnåelse af gunstig bevaringsstatus for naturtyper og arter. Der er i den overordnede målsætning taget højde for områdets naturmæssige potentiale, og for om det rummer forekomster, der er af stor vigtighed nationalt og/eller biogeografisk. En betydning, der er vurderet ud fra:

- Stort areal, levested eller bestand
- Få nationale/biogeografiske forekomster
- Arter eller naturtyper med stærkt ugunstig bevaringsstatus eller fugle med faldende bevaringstrend og som også er truede jf. rødlisten
- Naturtyper, der findes i særlig stor forekomst i Danmark set i forhold til det samlede areal i EU

De **konkrete målsætninger** fastlægger de langsigtede mål for udvikling i areal og tilstand for naturtyper og arters levesteder. De konkrete mål tager udgangspunkt i den tilstand, som er beregnet for naturtyper og arters levesteder efter tilstandsvurderingssystemet. Hvor der ikke er et tilstandsvurderingssystem, skal området bidrage til at gunstig bevaringsstatus sikres eller genoprettes og tage udgangspunkt i den bedste faglige viden, hvilket kan være udvalgte strukturparametre, udbredelse m.v.

De konkrete målsætninger bygger på grupperinger af naturtyper, habitatarter og fugle. For naturtyperne tages der udgangspunkt i en række økologiske forhold, der er med til at definere potentialet for naturtypernes tilstedeværelse. For fuglene tages der udgangspunkt i deres levesteder eller bestandsstørrelse. Samlet set vil der være et større fokus på mere naturlig dynamik og naturlig variation naturtyperne, arterne og fuglene imellem. Se oversigt over, hvilke naturtyper, arter og fugle de forskellige grupper indeholder, i bilag 1.

Generelt gælder det, at målsætningerne rækker ud over den enkelte planperiode og beskriver en tilstand, der tager hensyn til potentialet i de lokale naturforhold, og som desuden afspejler en afvejning af eventuelt modstridende naturinteresser.

Myndighederne skal tage udgangspunkt i målsætningen for det enkelte Natura 2000-område i deres administration af lovgivningen og deres forvaltning, hvormed der sikres en grundlæggende beskyttelse af udpegningsgrundlaget.

Målsætningen for området er således grundlaget for vurderingen af planer og projekter, som skal foretages i henhold til de regler, der gennemfører habitatdirektivets artikel 6, stk. 3. Det gøres bl.a. efter habitatbekendtgørelsen og naturbeskyttelseslovens § 19 b og skovlovens § 17, der skal sikre, at udpegningsgrundlaget i området ikke skades. Herunder gælder især, at arealet af naturtyper og levesteder for arter er stabilt eller i udbredelse, at naturtypernes strukturer og funktioner fortsat er til stede, og at bestande af arterne viser, at arten på lang sigt vil kunne opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder.

3.1 Overordnede målsætninger for Natura 2000-området

Naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget skal bidrage til at opnå gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau, og fugle på udpegningsgrundlaget skal bidrage til at sikre bestandsstørrelsen på nationalt niveau. Målet er, at bevare områdets alsidige natur, med de marine naturtyper, Varde Ådals brakvandsprægede miljø, Tøndermarsken og andre inddigede marskområder og åer med udløb til vadehavet samt hele områdets funktion som levested for en lang række ynglende og trækkende fugle og andre arter.

De overordnede mål for området er desuden:

- At sikre arealet af lysåbne naturtyper og skovnaturtyper, og at forekomsterne gøres mere sammenhængende.
- At de mange dynamiske naturtyper prioriteres højt og fastholdes som typiske for området.
- At Vadehavet fastholdes som et af landets vigtigste yngle- og rasteområder for havpattedyr, fugle og fisk knyttet til kystområder med bl.a. tidevandspåvirkede strandenge og lavvandede havområder.
- At fuglebeskyttelsesområdernes kombination af strandsøer og laguner (1150), ferske søer og strandenge (1330) sikres som levesteder for ynglefuglene fjordterne, hvidbrystet præstekrave, sorthovedet måge, dværgterne, havterne, klyde, sortterne, almindelig ryle, rørdrum, skestork, rørhøg, hedehøg, plettet rørvagtel, brushane, mosehornugle, stor kobbersnepe og blåhals, samt splitterne og sandterne, der kun forekommer i få beskyttelsesområder i Danmark. Området udgør en stor andel af levestederne for splitterne og klyde på nationalt plan. Der sikres desuden levesteder for trækfuglene lysbuget knortegås, mørkbuget knortegås, kortnæbbet gås, hjejle og pomeransfugl, samt vandrefalk, der kun forekommer i få beskyttelsesområder i Danmark.
- At de marine naturtyper, som alle har stærkt ugunstig bevaringsstatus, sikres en veludviklet fauna og bundvegetation. Det gælder sandbanke (1110), flodmunding (1130), vadeflade (1140), lagune (1150), bugt (1160) og rev (1170). Naturtyperne er levested for spidsand, pibesvane, islandsk ryle, sandløber, sangsvane, grågås, gravand, krikand, edderfugl, lille kobbersnepe, pibeand, skeand og sortand, samt strandskade, strandhjejle, hvidklire, gråand, sortklire, rødben, storspove, dværgmåge, der kun forekommer i få beskyttelsesområder i Danmark.
- At Vadehavsområdets forekomster af enårig strandengsvegetation (1310), vadegræssamfund (1320), strandeng (1330), forklit (2110), Hvid klit (2120), grå/grøn klit (2130), klithede (2140), klitlavning (2190), grårisklit (2170), skovklit (2180), græs-indlandsklit (2330), vandløb (3260) og tidvis våd eng (6410) sikres, da de i området udgør en stor andel af arealet med naturtyperne på biogeografisk niveau. Enkelte af dem er ligeledes levested for natravn og engsnarre.
- Naturtyperne rigkær (7230) og våd hede (4010), har stærkt ugunstig bevaringsstatus og surt overdrev (6230) er prioriteret i EU. Disse naturtyper prioriteres derfor højt i området, deres areal øges og der skabes sammenhæng mellem fragmenterede forekomster.
- At sikre arealet af tør hede (4030) og revling-indlandsklit (2320), da naturtyperne har stærkt ugunstig bevaringsstatus. Revling-indlandsklit har desuden en særlig forekomst i Danmark.

- At sikre vandløbsstrækningernes funktion som levested for fiskearterne på udpegningsgrundlaget, særligt snæbel, der er en prioriteret art i EU. Forbedrede forhold for snæblen prioriteres over genetableringen af de mest hensigtsmæssige hydrologiske forhold for de våde naturtyper.
- At gråsælen og dens levesteder, prioriteres højt og beskyttelsen styrkes, da arten har stærkt ugunstig bevaringsstatus.
- Områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig hydrologi og drift/pleje, en lav næringsstofbelastning og gode sprednings- og etableringsmuligheder for arterne.
- Den økologiske integritet sikres derudover god vandkvalitet gennem reduceret tilførsel af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer, hvilket reguleres gennem vandområdeplanerne.

3.2 Konkrete målsætninger for naturtyper og arter

I området skal der være mulighed for en naturforvaltning, hvor man gør brug af naturens egne dynamikker. I forbindelse med forvaltningen skal der tages hensyn til, om naturtyper, arter eller fugle på udpegningsgrundlaget kan være følsomme over for en sådan forvaltning, eksempelvis de som er nævnt under de overordnede målsætninger.

De konkrete målsætninger bygger på grupperinger af naturtyper, habitatarter og fugle. Se bilag 1 for oversigt over, hvilke naturtyper, arter og fugle de forskellige grupper indeholder.

Generelt

- Den samlede forekomst af naturtyper, arter- og fugles levesteder i Natura 2000-området, uanset om de er kortlagt, skal være stabil eller i fremgang, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.

Terrestrisk habitatnatur

Der er kortlagt ca. 12375 ha terrestriske habitatnaturtyper i området. Heraf er ca. 230 ha kategoriseret som naturtyper knyttet til overvejende vådbund, ca. 224 ha som naturtyper knyttet til overvejende tørbund, ca. 8093 ha som naturtyper knyttet til overvejende salttolerante naturtyper og ca. 3827 ha som naturtyper på flyvesand.

- For naturtyper med et tilstandsvurderingssystem skal der fortsat være mindst 176 ha vådbundsnaturtyper, mindst 75 ha tørbundsnaturtyper, mindst 6652 ha salttolerante naturtyper og mindst 3243 ha naturtyper på flyvesand i tilstandsklasse I-II. Naturtyper i klasse III-V skal være i fremgang mod tilstandsklasse I-II, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- For naturtyper uden tilstandsvurderingssystem er målet at bidrage til gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Det betyder, at det samlede areal skal være mindst 47 ha. For de skovbevoksede naturtyper, skal andelen af store træer og dødt ved være stabil eller stigende. Skovnaturtyper sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje. Der kan dog være tale om en dynamisk situation, hvor det ikke nødvendigvis er de samme forekomster, der over tid bidrager til sikring af en skovnaturtype.

Arter

- For arter uden et tilstandsvurderingssystem er målet, at bidrage til at opnå gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Levestedernes tilstand (vurderet i form af forekomst og udbredelse) og det samlede areal skal være stabilt eller i fremgang.

Ynglefugle

- Tilstanden og det samlede areal af de kolonirugende fugles kortlagte levesteder må ikke være i tilbagegang, og mindst 75% af arealet skal være i fremgang mod eller fastholdes i tilstandsklasse I-II.
- For engfugle og mose- og rørskovsfugle er målet, at tilstanden og det samlede areal af levesteder i tilstandsklasse I-II er stabil eller i fremgang. Levestederne i tilstandsklasse III-V skal være i fremgang mod tilstandsklasse I eller II, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.
- For ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem er målet, at de skal bidrage til at sikre og øge bestanden på nationalt niveau. Levestedernes samlede areal og tilstand (vurderet i form af forekomst og udbredelse) skal være stabil eller i fremgang

Trækfugle

- For trækfugle, der kan optræde med nationalt eller internationalt betydende forekomster i fuglebeskyttelsesområdet, skal deres raste- og overnatningsområder sikres eller være i fremgang, således at området også fremadrettet kan huse en bestand af national eller international betydning.
- For trækfugle, som ikke optræder med nationalt eller internationalt betydende forekomster i fuglebeskyttelsesområdet, er målet, at deres fælde-, raste- og overnatningsområder skal sikres eller være i fremgang.

Søer under 5 ha

- For søer under 5 ha i tilstandsklasse I-II er målet, at tilstanden skal være stabil eller i fremgang. Søer under 5 ha i tilstandsklasse III-V skal være i fremgang mod tilstandsklasse I-II, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.

Marine- og ferskvandsnaturtyper (undtagen søer under 5 ha)

- For søer over 5 ha, vandløb og marine naturtyper henvises til målsætningerne i vandområdeplanerne.
- For de marine naturtyper skal tilstand og areal være stabile eller i fremgang og bidrage til gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau.

3.3 Modstridende naturinteresser

En målsætning om gunstig bevaringsstatus for en bestemt naturtype eller art på udpegningsgrundlaget eller en målsætning om sikring af den nationale bestand af en fugl på udpegningsgrundlaget kan indebære en lokal nedprioritering af en anden naturtype, fugl eller art på udpegningsgrundlaget, og det er derfor nødvendigt at foretage et valg.

Levesteder for brushane og alm. ryle i form af velafgræssede strandenge (1330) prioriteres i forhold til udvikling af rørsumpe. Dog prioriteres gamle veludviklede rørsumpe som levesteder for rørhøg og rørdrum.

Vadegræssamfund (1320) kan fortrænge naturtyperne enårig strandengsvegetation (1310) og strandeng (1330), samt vadefuglenes levesteder. På de arealer, hvor der forekommer engelsk vadegræs, prioriteres strandengene (1330) og enårig strandengsvegetation (1310) og engelsk vadegræs søges, så vidt muligt, fjernet.

Indsatsen for at sikre snæblens levesteder (f.eks. i form af fri passage i vandløbet f.eks. ved fjernelse af spærringer og etablering af mere eller mindre permanente oversvømmede arealer) kan resultere i modstridende interesser mellem sikring af snæblens levesteder og etablering af de mest hensigtsmæssige hydrologiske forhold for naturtyperne tidvis våd eng (6410), kildevæld (7220) og rigkær (7230). For at undgå modstridende interesser bør indsatsen for snæblen i de tilfælde, de naturgivne forhold gør det muligt, gennemføres på arealer, hvor det ikke får negativ indflydelse på naturtyperne tidvis våd eng (6410), kildevæld (7220) og rigkær (7230) eller på arealer, der inden for overskuelig tid vil kunne udvikle sig til disse naturtyper. I de tilfælde, hvor den modstridende interesse alligevel opstår, prioriteres forbedrede forhold for snæblen over reetableringen af de mest hensigtsmæssige hydrologiske forhold for de våde naturtyper.

4. Indsatsprogram

Opfyldelsen af habitatdirektivets krav om gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, som direktiverne omfatter, og fuglebeskyttelsesdirektivets tilsvarende krav om at sikre den nationale bestand af de fugle, som er omfattet af direktivet, er en opgave, som strækker sig over flere planperioder. Det er derfor nødvendigt at prioritere indsatsen i den enkelte planperiode, således at det sikres, at Danmark efterlever disse EU-direktivkrav, og der kan etableres en sammenhæng mellem indsats og tilgængelige virkemidler.

Den nationale prioritering af indsatsen i tredje planperiode sigter på at skabe mulighed for mere naturlige processer og naturens robusthed, udvide arealet med urørt skov samt fokus på tiltag mod klimaforandringer. En del af prioriteringen fra anden planperiode videreføres. Der skal således i tredje planperiode fortsat være fokus på indsats for særligt truede fugle og arter, bekæmpelse af invasive arter, fortsættelse af arbejdet med at gennemføre og afsøge behov for at udlægge forstyrrelsesfrie zoner og gennemføre fiskeriregulering, samt fortsættelse af indsatsen for langsigtet at sikre den nødvendige pleje af de lysåbne naturarealer og skovarealer. Der bør løbende være opmærksomhed på den naturlige synergi, og at indsats for naturtyper ofte også gavner fugle og arter koblede til pågældende naturtyper.

Nedenstående retningslinjer for indsatsen er opbygget efter mål- og rammestyringsprincippet, således at den statslige plan fastlægger de krav til indsatsen i planperioden, der er nødvendige for at sikre nationalt besluttede prioriteringer. Således beskriver retningslinjerne ikke metoden eller placering af enkelte projekter. Det er en fælles opgave for kommuner og offentlige lodsejere at aftale på hvilke arealer og i hvilke kommuner, den konkrete indsats skal foregå.

Indsats til bedring af vandkvaliteten gennemføres som led i vandplanlægningen og havstrategidirektivet, ligesom reduktion af kvælstofdeposition sker gennem husdyrgodkendelsesloven og generelle tiltag til at mindske luftforureningen, og dette er således ikke en del af Natura 2000-planens indsatsprogram.

Retningslinjerne er opdelt i generelle retningslinjer, der gælder for alle områder, og specifikke retningslinjer for det enkelte Natura 2000-område. Til gennemførelse af planerne stiller staten en række virkemidler til rådighed, ligesom det forudsættes, at kommunerne i mindre omfang bidrager økonomisk.

4.1 Generelle retningslinjer

1. Myndighederne tager i deres administration af lovgivningen og deres forvaltning udgangspunkt i målsætningen for det enkelte Natura 2000-område og sikrer dermed en grundlæggende beskyttelse af udpegningsgrundlaget.
2. Der arbejdes for at sikre de lysåbne terrestriske naturtyper en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje også til gavn for tilknyttede fugle og arter.
3. Der arbejdes for at sikre egnede levesteder for områdets fugle eller arter.
4. For skovnaturtyper, hvor det vurderes nødvendigt af hensyn til bevarelse af skovnaturtyper på udpegningsgrundlag, sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje også til gavn for tilknyttede fugle og arter.
5. Der arbejdes på at opnå størst mulig naturmæssig robusthed og sammenhæng i områdets natur ved at sikre større driftsenheder af lysåbne naturtyper og skovnaturtyper.
6. Igangværende projekter og indsatser, der relaterer til gennemførelse af tidligere Natura 2000-planer, afsluttes.
7. Indsatser gennemført i første og anden planperiode vedligeholdes, f.eks. ved genrydning af arealer, hvor der tidligere har været gennemført en Natura 2000-indsats.
8. Der fokuseres på en opdatering af oversigt over naturtyper, arter og fugle som findes i væsentlig forekomst i Danmark, på om der er behov for yderligere sikring mod forstyrrelser med fokus på træk- og ynglefugle samt pattedyr, samt på at fortsætte arbejdet med at vurdere behovet for at fastsætte eventuel nødvendig regulering af fiskeri i Natura 2000-områder.
9. Opdatering af vejledninger f.eks. vedrørende kløpning i Natura 2000-områder.
10. Der arbejdes på en national strategi for forvaltning af truede og rødlistede arter herunder en lang række direktivarter og -fugle.

4.2 Områdespecifikke retningslinjer

1. Tilstanden af levestederne for almindelig ryle, sortterne og brushane sikres eller forbedres, således at de kortlagte levesteder får en naturtilstand i overensstemmelse med arternes krav til ynglelokalitet.
2. Tilstanden af levestederne for klyde, havterne og sandterne sikres eller forbedres, således at 75% af de kortlagte levesteder får en naturtilstand i overensstemmelse med arternes krav til ynglelokalitet, hvilket også vil være til gavn for fjordterne, hvidbrystet præstekrave, splitterne og dværgterne.
3. Tilstanden af levesteder for snæbel og gråsæl sikres eller forbedres i overensstemmelse med arternes krav til disse.
4. Der søges udtaget kulstofholdige lavbundsjord der kan bidrage til sammenhængende arealer, øget robusthed og give mulighed for mere naturlig dynamik. Udtagningen kan ligeledes være til gavn for bl.a. stavsvane, havlampret, bæklampret, odder, flodlampret, grøn kølleguldsmed, laks, snæbel, dyndsmerling, lille Kobbersneppe, klyde, almindelig ryle, pibesvane, sangsvane, gravand, hjejle, kortnæbbet gås, grågås, bramgås, krikand, pibeand, skestork, skeand, knarand, spidsand, blisgås, hvidklire, gråand, sortklire, rødben, rørdrum, plettet rørvagtel, engsnarre, fjordterne, rørhøg, blåhals, stor kobbersneppe. Udtagningen skal også bidrage til at reducere udledningen af CO₂ og et renere vandmiljø.
5. Der gennemføres en grundlæggende indsats på hedearealer med henblik på forbedring af naturtilstanden.
6. Der iværksættes en bekæmpelse af invasive arter på 356 ha med fokus på arealer med en kortlagt forekomst af invasive arter på over 10% dækning.
7. Urørt skov (permanent ophør af drift m.v.) kan være en mulighed af hensyn til naturtyper og tilknyttede arter og fugle. Ved udlæg til urørt skov skal der tages hensyn til levesteder for særligt følsomme arter.
8. Miljøstyrelsen reviderer bestemmelserne for vildtreservatet Ribe, Vadehavet.
9. Arbejdet med at vurdere behovet for at fastsætte eventuel nødvendig regulering af fiskeri for beskyttelse af marsvin mod bifangst i danske farvande skal fortsætte.

4.3 Relation til vandområdeplaner

Dette Natura 2000-område ligger delvist inden for hhv. vandområdedistrikt Jylland og Fyn og internationalt vandområdedistrikt. Området ligger desuden i Havstrategidirektivets marin-atlantiske region.

Vandområdeplanernes indsats for at opnå god økologisk tilstand bidrager til at opfylde bevaringsmålsætningerne for akvatiske arter og naturtyper ved at tilvejebringe forbedringer i vandløb, søer og kystvande i overensstemmelse med de bevaringsmålsætninger, der fremgår af Natura 2000-planen. Vandområdeplanerne for 2021-2027 kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside.

Vandområdeplanernes indsatser bidrager både med foranstaltninger til at undgå yderligere forringelser og med foranstaltninger til genopretning af bevaringsstatus. Indsatserne kan eksempelvis være reduktion af kvælstof- og fosforbelastningen til søer, reduktion af tilledningen af organisk stof til vandløb samt reduktion af kvælstofbelastningen til marine vandområder. Hertil kommer fx genslyngning af vandløb og fjernelse af spærringer. De konkrete indsatser for planperioden 2022-2027 er beskrevet i de nye vandområdeplaner og fremgår af indsatsbekendtgørelsen. Indsatserne vil også blive præsenteret i MiljøGIS for vandområdeplanerne på [Miljøstyrelsens hjemmeside](#).

5. Bilag 1. Oversigt over grupperinger

Nedenstående tabeller angiver hvordan naturtyper, arter og fugle er grupperet i dette Natura 2000-område, og som der refereres til i de konkrete målsætninger. På Miljøstyrelsens Natura 2000-hjemmeside kan man se det samlede overblik over alle naturtyper, fugle og arter, der er kobled til de enkelte grupper. For tabeller med naturtyper angiver *, at der er tale om en prioriteret naturtype.

Grupperinger af terrestrisk habitatnatur	Tilstandsvurderingssystem	Naturtype navn	Naturtype nr.
Naturtyper på flyvesand	med tilstandsvurderingssystem	Forklit	2110
Naturtyper på flyvesand	med tilstandsvurderingssystem	Grå/grøn klit*	2130
Naturtyper på flyvesand	med tilstandsvurderingssystem	Grårisklit	2170
Naturtyper på flyvesand	med tilstandsvurderingssystem	Havtornklit	2160
Naturtyper på flyvesand	med tilstandsvurderingssystem	Hvid klit	2120
Naturtyper på flyvesand	med tilstandsvurderingssystem	Klithede*	2140
Naturtyper på flyvesand	med tilstandsvurderingssystem	Klittavning	2190
Naturtyper på flyvesand	uden tilstandsvurderingssystem	Skovklit	2180
Salttolerante naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Vadegræssamfund	1320
Salttolerante naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Enårig strandengsvegetation	1310
Salttolerante naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Strandeng	1330
Salttolerante naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Strandvold med flerårige planter	1220
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Græs-indlandsklit	2330
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Kystklint/klippe	1230
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Revling-indlandsklit	2320
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Surt overdrev*	6230
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Tør hede	4030
Tørre naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Visse-indlandsklit	2310
Tørre naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Bøg på mor	9110
Tørre naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Stilkeke-krat	9190

Tørre naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Urtebræmme	6430
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Hængesæk	7140
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Kildevæld*	7220
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Rigkær	7230
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Tidvis våd eng	6410
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Tørvelavning	7150
Våde naturtyper	med tilstandsvurderingssystem	Våd hede	4010
Våde naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Elle- og askeskov*	91E0
Våde naturtyper	uden tilstandsvurderingssystem	Skovbevokset tørvemose*	91D0

Grupperinger af habitarter	Arts navn	Arts nr.
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Bæklampret	1096
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Dyndsmerling	1145
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Flodlampret	1099
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Grøn kølleguldsmed	1037
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Gråsæl	1364
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Havlampret	1095
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Laks	1106
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Marsvin	1351
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Odde	1355
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Snæbel*	1113
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Spættet sæl	1365
Arter uden tilstandsvurderingssystem	Stavsild	1103

Grupperinger af ynglefugle	Fugle navn	Fugle nr.
Engfugle	Almindelig ryle	A466-B
Engfugle	Brushane	A861
Kolonirugende fugle	Dværgterne	A885
Kolonirugende fugle	Fjordterne	A193
Kolonirugende fugle	Havterne	A194
Kolonirugende fugle	Hvidbrystet præstekrave	A138
Kolonirugende fugle	Klyde	A132
Kolonirugende fugle	Sandterne	A189
Kolonirugende fugle	Sorthovedet måge	A176
Kolonirugende fugle	Splitterne	A863
Mose- og rørskovsfugle	Plettet rørvagtel	A119
Mose- og rørskovsfugle	Rørdrum	A021
Mose- og rørskovsfugle	Rørhøg	A081
Mose- og rørskovsfugle	Sortterne	A197
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Blåhals	A480
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Engsnarre	A122
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Hedehøg	A084
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Mosehornugle	A222
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Natravn	A224
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Rødrygget tornskade	A338
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Skestork	A034
Ynglefugle uden tilstandsvurderingssystem	Stor kobbersneppe	A156

Grupperinger af trækfugle	Fugle navn	Fugle nr.
Trækfugle, international betydende forekomst	Almindelig ryle	A466-B
Trækfugle, international betydende forekomst	Bramgås	A045-A
Trækfugle, international betydende forekomst	Edderfugl	A063
Trækfugle, international betydende forekomst	Gravand	A048
Trækfugle, international betydende forekomst	Grågås	A043
Trækfugle, international betydende forekomst	Hjejle	A140
Trækfugle, international betydende forekomst	Hvidklire	A164
Trækfugle, international betydende forekomst	Islandsk ryle	A143
Trækfugle, international betydende forekomst	Klyde	A132
Trækfugle, international betydende forekomst	Kortnæbbet gås	A040-A
Trækfugle, international betydende forekomst	Krikand	A052
Trækfugle, international betydende forekomst	Lille Kobbersneppe	A157
Trækfugle, international betydende forekomst	Lysbuget knortegås	A674-A
Trækfugle, international betydende forekomst	Mørkbuget knortegås	A675
Trækfugle, international betydende forekomst	Pibeand	A855
Trækfugle, international betydende forekomst	Pibesvane	A037
Trækfugle, international betydende forekomst	Rødben	A162
Trækfugle, international betydende forekomst	Sandløber	A144
Trækfugle, international betydende forekomst	Sangsvane	A038
Trækfugle, international betydende forekomst	Skeand	A857
Trækfugle, international betydende forekomst	Skestork	A034
Trækfugle, international betydende forekomst	Sortand	A900
Trækfugle, international betydende forekomst	Sortklire	A161
Trækfugle, international betydende forekomst	Spidsand	A054
Trækfugle, international betydende forekomst	Splitterne	A863
Trækfugle, international betydende forekomst	Storspove	A768
Trækfugle, international betydende forekomst	Strandhjejle	A141
Trækfugle, international betydende forekomst	Strandskade	A130
Trækfugle, ikke national/international betydende forekomst	Blå kærhøg	A082
Trækfugle, ikke national/international betydende forekomst	Havørn	A075
Trækfugle, ikke national/international betydende forekomst	Vandrefalk	A103
Trækfugle, national betydende forekomst	Blisgås	A394
Trækfugle, national betydende forekomst	Dværgmåge	A862
Trækfugle, national betydende forekomst	Gravand	A048
Trækfugle, national betydende forekomst	Gråand	A053
Trækfugle, national betydende forekomst	Hvidklire	A164
Trækfugle, national betydende forekomst	Knarand	A889
Trækfugle, national betydende forekomst	Lille Kobbersneppe	A157
Trækfugle, national betydende forekomst	Pomeransfugl	A727
Trækfugle, national betydende forekomst	Skeand	A857
Trækfugle, national betydende forekomst	Storspove	A768
Trækfugle, national betydende forekomst	Strandhjejle	A141
Trækfugle, national betydende forekomst	Strandskade	A130

Grupperinger af søer under 5 ha	Naturtype navn	Naturtype nr.
Søer under 5 ha	Brunvandet sø	3160
Søer under 5 ha	Kransnålalge-sø	3140
Søer under 5 ha	Næringsrig sø	3150
Søer under 5 ha	Søbred med smårter	3130

Grupperinger af marine og ferskvandsnaturtyper	Naturtype navn	Naturtype nr.
Marin naturtype	Bugt	1160
Marin naturtype	Flodmunding	1130
Marin naturtype	Lagune*	1150
Marin naturtype	Rev	1170
Marin naturtype	Sandbanke	1110
Marin naturtype	Vadeflade	1140
Søer over 5 ha	Næringsrig sø	3150
Vandløb	Vandløb	3260

Resume

Natura 2000-plan for Vadehavet (nr. 89). Natura 2000-planen skal sikre naturtilstanden for området udpegede arter, fugle og naturtyper og bidrage til opnåelse af gunstig bevaringsstatus. Områdets udpegede arter, fugle og naturtyper beskrives og der fastlægges målsætninger og indsatser.

Miljøstyrelsen
Tolderlundsvej 5
5000 Odense C

www.mst.dk